Է· ՏԱՐԻ 1967 ՊԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 1 ԱՒԵԼԵԱՅ 4382 — Հ· Տ· 6 ՕԳՈՍՏՈՍ 1890 — Ն· Տ· 18 ՕԳՈՍՏՈՅ 1890 — ՀԻՃՐ· 2 ՄՈՒՀԱՐՐԷՄ 1308 ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ

20 ՓԱՐԱ

ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՆՉ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂԼԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Գալաթիա, Նորատունկեան-խան

درعليه‌ده غلطه‌ده نورادونكيان خاننده آروه‌جق نسخه‌لر ايچون غزته‌سى ادارەسنه

Direction du journal ARKEVELK
Noradounghian Han, Galata
CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

ԳԻՆ ՏԻԹԻՆ

Կ· Պոլսոյ հա[illegible]	 160
» » »	 80
» » »	 40
Դուռտաք » [illegible] » »	 200
» » Վեցամսեայ » »	 100
Օտար երկիրներու տարեկան գին	 52
» » վեցամսեայ »	 28

Դուրս գրուած յրագրոյ մասին ծանրագրութեան վրայ և խմբագրութեան գրուած նամակ կամ գրութիւն ետ չտրուիր·

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Կ· ՊՈԼԻՍ, 6 ՕԳՈՍՏՈՍ, 1890

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ ՖՐԱՆՍԱՑԻ

Պ· Ժիւլ Սիմոն Թ-ի մէջ կը շարունակէ գրել ընկերային խնդիրներու վրայ· Ֆրանսայի բազմամարդութեան նուազումն իրեն համար բեղուն նիւթ մ'է· Զորս տեսակ պատճառներ կը ցուցնէ այս մեծ չարիքին· — Ա· Ամուսնութեանց նուազումն, Բ· Աշխատող կանայց առողջութեան հակառակ պայմաններու մէջ աշխատիլն, և չաշխատող կանայց առողջութեան ո՛չ նուազ հակառակ պայմաններու մէջ մնալն, Գ· Շատ մը տղայոց վարձկան ստնտուներու խնամոց յանձնուիլն, կամ արհեստական միջոցներով մնանիլն, և Դ· Շատ մը ամուսնացեալ Ֆրանսացւոց զաւակ չուզելը, Մալթուսականութիւնը·

Նախ եւ առաջ ամուսնութեանց նուազման վրայ խօսելով, կը հաստատէ թէ 1884ին ի Ֆրանսա 289,555 ամուսնութիւնք կատարուած են, իսկ 1888ին 276,848 հատ, որով չորս տարւոց մէջ ամուսնութիւնք դրէթէ 13,000 հատ նուազած են· Մնաց որ Ֆրանսայի մէջ ամուսնութեանց տարուէ տարի զգալի համեմատութեամբ պակսիլն ո՛չ ոք կ'ուրանայ· Ամենէն լաւատեսներն անգամ կ'ընդունին այս իրողութիւն·

Ֆրանսացիք ուշ կը կարգուին· Ասոնց ամուսնութեան միջին հասակն է 29 տարի և ինն ամիս արանց համար և 25 տարի աղջկանց համար· Անգլիացւոց ամուսնութեան միջին տարիքը բաղդատելով Ֆրանսացւոց տարիքին հետ, կը տեսնենք թէ Անգլիացիք մէկ ու կէս տարի աւելի կանուխ կը կարգուին, թէեւ Անգլիացիք՝ հիւսիսային ժողովուրդ՝ պէտք էր աւելի ուշ կարգուէին քան մեծաւ մասամբ հարաւային կլիմայի բնակիչ դտնուող Ֆրանսացիներն·

Ամուսնութեանց սակաւութիւնն և յապաղումը կը վերագրուին Ֆրանսական օրէնքին պահանջած երկար, դժուար և անօգուտ ձեւակերպութեանց ի մասին ամուսնութեան· Կը վերագրուին նաեւ զինուորական պարտաւորիչ ծառայութեան, որովհետեւ երիտասարդք կը փափաքին իրենց զինուորական ծառայութեան պայմանա ժամն աւարտելէ ետքն ամուսնանալ, աշխարհային գործերնին կարգի դնելով· Կը վերագրուին նաեւ Ֆրանսայի կարգ մը գաւառաց մէջ ժողովրդեան մէկ մասին պանդխտութեան· Օրինակի համար, Բրէօզի գաւառը միայն ամէն տարի՝ գարնան, ամրան և աշնան եղանակներու միջոցին՝ քաղաքները կը զրկէ 36,000 գործաւորներ, որոց 32 հազարն այր և 4,000ը կին· Դեռ ուրիշ պատճառներ ալ կան, եթէ բարակ քննուի·

Հետեւա՞նքն· — Արբեցութիւն և ապականութիւն են այս վիճակին հետեւանքը·

Գործաւորն որ ընտանեկան յարկի մը օրհնութիւնը չի վայելեր, որ՝ ամուրի կամ պանդուխտ՝ զուրկ է ընտանեկան խնամքէ, կատարելի պարտաւորութեան մը գիտակցութեամբ տուն երթալու տեղ, զուարճութեան համար կը դիմէ ի գինետուն և անպատիւ վայրեր·

Արբեցութեան յատկանիշն է որ տարուէ տարի կը սաստկանայ· Ֆրանսական առած մը կ'ըսէ՝ «Խմողը մէյ մ'ալ կը խմէ»· Պ· Ժիւլ Սիմոն կը յարէ· «Շատ խմողն օր մը աւելի շատ կը խմէ»·

Եւ մարդ քանի ինքզինք ըմպելիքի տայ, արբենալու աւելի սաստիկ պէտք մը կը զգայ, և ըմպելեաց յոռեգոյն տեսակները կը փնտռէ·

Արբեցութիւնը նախ պակասութիւն մ'է, յետոյ մոլութիւն, ապա հիւանդութիւն և ի վերջոյ մահ·

Արբեալ մարդը զաւակ չարտադրեր· Ասոր համար գոհ պէտք է լինինք· զի այնպիսի մարդ մը մեռելածին կամ ախտաժէտ, տկարամիտ, հիւանդ, տկարակազմ և թշուառութեան դատապարտեալ տղայք միայն կընայ արտադրել·

Անբարոյականութիւնն ո՛չ նուազ կոտորած կը պատճառէ· Արբեցութիւնն ի խելագարութիւն կ'առաջնորդէ· Անբարոյականութիւնն ալ ի գաղղիական ախտ· Այս գարշելի ախտ հիւանդը չսպաններ, բայց դրէթէ միշտ կը սպաննէ հիւանդին զաւակը· Վիճակագրութիւնը կը հաստատէ թէ այս աննպաստ պայմանի մէջ ծնած մանկանց 100 ին 70 ը կը մեռնին·

Ասոնք նիւթական արդիւնքներ են· Հապա բարոյականութի՞ւնն· Արբեցութեան և ապականութեան մէջ ի՞նչ կը լինին այրն և կինն· Հատորներ կրնան գրուիլ այդ կրկին չարեաց երեսէն ընկերութեան վատթարացման վրայ·

Զամուսնացող Ֆրանսացւոց մէկ մեծ մասն՝ ամսթ համարելով անառակ կանայց հետ ժամանակ անցունել, ապօրէն միութիւն մը կը կազմեն, որ ըստ կարի օրինաւոր ամուսնութեան մը ձեւերը կ'առնու· Այս կերպիւ բնական զաւակներ կը ծնին·

Այս պարագային մէջ եւս զանց առնելով բարոյական խնդիրն,—այսինքն թէ այս բնական զաւակը քաղաքացիական իրաւունքներէ զուրկ թողլով ո՛րչափ անգութ բան մը կ'ընեն, —Պ· Ժիւլ Սիմոն գործին նիւթական կողմը կը փնտռէ, և կը գտնէ թէ «մինչ օրինաւոր զաւակաց 1,000ին 151 ը կը մեռնին, ապօրէններուն (բնական զաւակաց) 1,000 ին 286 ½ ը կը մեռնին·

Եւ ապօրէն ծննդեան ցնասակար ազդեցութիւնն զգալի կը լինի առաջին մանկութենէն ալ անդին·

1832էն մինչեւ 1848 ծնեալ 1,000 մանչերէն, որոց մարդահամարը կատարուած է 1853 էն մինչեւ 1868, Տքթ· Շընիւ կը գտնէ թէ օրինաւոր զաւակաց 1,000 էն 332—346 ը մեռեր են, իսկ ապօրէն զաւակաց 1,000 էն 740—743 ը մեռեր են·

Զա՛րդ, ջա՛րդ ապօրէն զաւակաց· Ի՞նչպէս կ'ուզուի որ այս տեսակ չարիքներէ տառապող ընկերութիւն մը աճի բազմանայ·

Այս իրողութիւններն՝ առանց խորհրդածութեան՝ իրենց ահռելի չորութեան մէջ ներկայացնելով իւր ֆրանսացի ընթերցողաց, Պ· Ժիւլ Սիմոն կ'ազդարարէ թէ իւր նպատակ մանրամասն ուսումնասիրութիւն մ'ընել չէ· «Ես գիտնական չեմ· Ինձ պէս տգէտներու կը խօսիմ, և գլխաւոր պատճառները, գլխաւոր իրողութիւնները մատնանիշ ընել բաւ կը համարիմ·»

Բայց այս պարզ իրողութիւնք, իրենց սոսկալի պերճախօսութեամբ, հատորներ կ'արժեն·

ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ԴԷՊԵՐ ԵՒ ԶՐՈՑՑՆԵՐ

Պուքրէշի չափազանց գործունեայ ռուս դեսպան Պ· Հիթրովօ, որ այժմ արձակուրդ կը վայելէ, այլ եւս իւր նախորդ պաշտօնավայրը չպիտի վերադառնայ· Պ· Կիրս յաջողեր է համոզել Զարն որ Պ· Հիթրովոյի տեղ այնպիսի դեսպան մը կարգուի որ Ռուսիոյ և Ռումանիոյ միջեւ բարւոք յարաբերութիւններ մշակէ, մինչ՝ պուլկարական գործովք և պալքանեան ապագայ չփոթութեանց պատրաստութեամբք պարապեալ՝ Պ· Հիթրովօ ժամանակ չէր ունեցած Ռումանիոյ հետ բարեկամական յարաբերութիւններ մշակելու, և հետեւապէս՝ նախարարական վերջին փոփոխմանց հակառակ՝ Ռումանիա հիմակ աւելի մօտ չէ Ռուսիոյ քան Պ· Պրաթիանոյի վարչութեան օրով·

—Վիեննայի լրագիրք կը շարունակեն գրել Առնաւուտներու և Զեռնակորացիներու, ինչպէս և Սերպերու և Առնաւուտներու դէպքերուն և վեճերուն վրայ, որք կարծես վերջ գտնելիք չունին· Մինչեւ իսկ կը գրեն թէ Սեւ Լեռնցւոց հետ կռիւ մը հինգ ժամեր տեւեր է· Բայց այս դէպքերուն զարմանալ պէտք չէ, որովհետեւ այն լեռնոտ վայրաց խրոխտ և վայրագ ժողովուրդք ահռելի քինախնդրութիւններ ունին, և մարդ սպանելն դրէթէ այնքան սովորական բան է լերան զաւակներուն որքան այծ մը մորթել, չըսենք՝ սոխ մը կտրել·

—Զէթինէէի մօտ չեռնակորացի զօրաց ռազմափորձերուն առթիւ նոր տեսակ թնդանօթի մը փորձն եղաւ, որ ամենափայլուն արդիւնքներ արաւ· Զեռնակորայի գահաժառանգ Տանիլօ իշխանն ինք՝ քաջ թնդանօթաձիգ՝ ուղղեց թնդանօթն, և եօթն հազար մէթր հեռի դտնուող նշանակէտին զարկաւ ռումբը· Զեռնակորացիք շատ ուրախ են այսպիսի հզօր հրազէն մ'ունենալնուն համար·

—Ի Վիտին Ֆերտինանտ իշխան իւր ծանուցեալ բանախօսութեան մէջ ըսաւ թէ «երբ, երեք տարի յառաջ, Պուլկարիա եկայ, եռանդագին խնդրեցի Աստուծմէ օրհնել իմ ձեռնարկութիւնս· Այս վերջին ուղեւորութեանս առթիւ տեսայ մեծաւ գոհութեամբ որ խոհեմ մարդիկ յարգանօք կը խօսին մեր վրայ, և հանրային վստահութիւնը կը վկայէ թէ Պուլկարք լրջամիտ ժողովուրդ են· Վերջին նպաստաւոր դէպքեր այդ բանին ապացոյցը կ'ընծայեն, հաստատելով թէ մեր Օգոստափառ գերիշխան Վեհապետին հետ մեր բարւոք յարաբերութիւններէն և մեր այժմեան քաղաքականութենէն օգուտ միայն կը բանայ ծագիլ Պուլկարիոյ համար· Նարուն ակենք ուրեմն յապագային ևս մեր սիրեցեալ հայրենեաց ծառայել նոյն անձնուէր աշխատասիրութեամբ, նոյն անշահախնդրութեամբ, նոյն սիրով, որպէս զի Պուլկարիոյ վրայ միշտ ուշադրութեամբ նայուի Աստուծոյ զօրաւոր ձեռքը՝ զմեզ առաջնորդելու համար դէպ ի յաջողութիւն·»

—Նոյն ճառով, Ֆերտինանտ իշխան գոհութիւն յայտնեց Պ· Սթամպուլովի իմաստութեան համար, որով նպաստաւոր կերպիւ կառավարած է երկիրն իւր բացակայութեան միջոցին, իբրեւ իշխանական խնամակալ· Իշխանն ի վերջոյ բաժակ առաջարկեց հայրենեաց յառաջդիմութեան և քաջարի բանակին եւ երկրին հաւատարիմ ծառայից բարեկեցութեան·

—Հակապուլկար աղբիւրէ մը տրուած տեղեկութեանց նայելով, երկրին մէջ Պ· Սթամպուլովի ընտրական պտոյտը սա վախճանն ունեցեր է· Երեւելի ընդդիմադիրք ձերբակալուած են ամենքն ալ, կամ հրապարակի վրայ չերեւալու և կառավարութեան դէմ հակառակութիւն չընելու հարկադրուած են, որով կառավարական ստուար մեծամասնութեան մ'ընտրութիւնն ապահովեալ է·

—Ինչպէս Գասմ փաշայի ձորը Կ· Պոլսոյ առողջութեան ծանրաչափն է, խոզերն ալ Աւստրիոյ-Հունգարիոյ եւ Սերպիոյ յարաբերութեանց ծանրաչափը կրնան համարուիլ· Այս խոզեր շիտակ ներս կը մտնե՞ն աւստրիական-հունգարական սահմանագլուխներէն, սրեմն ամեն բան կարգին է Վիեննայի և Պելկրատի մէջ· Իսկ եթէ այս խոզեր ետ կը զրկուին, կրնաք քաղաքական ենթադրութեանց երկար շարք մը յօրինել Աւստրիոյ-Հունգարիոյ և Սերպիոյ յարաբերութեանց խանգարման վրայ, Պելկրատի մէջ ռուսական ազդեցութեան զօրանալուն վրայ, այլովքն հանդերձ·— Նորագոյն լուրը սա է թէ՝ տեսնելով սերպ վաճառականաց և սերպ լրագրաց ընթացքն, որք կը պահանջեն սերպիական սահմանաց փակումն աւստրիական և մաճառական արտադրութեանց դէմ, Վիեննայի և Փէշթայի կառավարութիւնք խիստ միջոցներ որոշած են, և խոզերով լեցուն մեծասան շոգեկառքեր առանց բացուելու ետ զրկուած են ի Սերպիա·

—Ի Նիշ համախմբեալ օսմ· հպատակ Սերպերու ժողովոյն կողմէ պատուիրակութիւն մը ի Պելկրատ օսմ· դեսպան Ֆէրիտուն պէյին ներկայանալով, իրենց խնդիրը բացատրեր են, և դեսպանը խոստացեր է Կայս· կառավարութեան մատուցանել և պաշտպանել·

ԱՒՍՏՐԻԱ ԵՒ ԻՏԱԼԻԱ

Աւստրիոյ ծովային նախարարութիւնն հրամայեց որ այսուհետեւ աւստրեան նաւատորմին մէջ նաւազք իտալերէն չխօսին·

Յայտնի է թէ Աւստրիոյ լաւագոյն նաւազք Ադրիական ծովեզերեայ վայրերու բնակիչք են, որոց մէջ տիրող լեզուն իտալերէնն է, մասամբ ալ պատերէն, իսկ գերմաներէն խիստ քիչեր գիտեն, անոնք որ մասնաւոր կրթութիւն ստացած են· Բայց թէպէտ նաւապետք և սպայք գերմաներէն գիտեն, հասարակ նաւազներէն գերմաներէն պահանջել չափազանց խստութիւն է·

Զարմանալի չէ ուրեմն որ Դալմատիոյ և Իսթրիոյ մէջ բուռն դժգոհութիւն պատճառած է Աւստրիոյ նաւային վարչութեան այս անակնկալ խստութիւն, որ՝ աւելորդ է ըսել թէ Իտալիոյ մէջ թշնամական նոր ցոյց մը պիտի համարուի·

ՈՐԹԱԼՈՒԻՃՆ Ի ՇԱՆՓԱՆԵՐ

Անցեալ չորեքշաբթի աւուր երեկոյեան Փարիզի լրագիրք բուռն սրտալուզութիւն պատճառեցին ի Ֆրանսա՝ ծանուցանելով թէ որթալուիճ (ֆիլոքսերա) երեւցած է Շամփանեի գաւառին մէջ· Վարակեալ այդիք Շանփանեի հռչակաւոր գինին արտադրող այդիները չեն ճշդիր, այլ անոնց սահմանակից ուրիշ երկրորդական այդիներ, բայց արդէն Շանփանիոյի այդեպանք սաստիկ յուզեալ են, և մեծաւ փութաջանութեամբ կը խլեն, կ'այրեն, կը փճացնեն վարակեալ որթերն, առաջքն առնելու համար ադէտին, որ հնտախտի չափ վնասակար կրնայ լինել այս գինեւէտ ֆրանսական գաւառին համար, որուն բովանդակ աշխարհ կը նախանձի Շանփանեի պատուական գինին·

ԱՄՈՒՄՆԱԿԱՆ ԴԱՏ ԾԱՆԴԼԻԱ

Անցեալ երեքշաբթի օր Սբսէքսի դատարանն ամուսնական դատի մը մէջ վճիռ մը տուաւ, որ օրուան խընդիր դարձաւ Անգլիոյ մէջ·

Օր· Բուլէս, եղբօրդուստր Բուլէս ծովակալին, 21 տարեկան, կը բողոքէր Ամանդա լուբէ անուն պարբերական թերթին տնօրէն 64-65 տարեկան Պ· Տրնքանի դէմ թէ իրեն հետ ամուսնանալ խոստացած և ապա խոստումէն ետ դարձած է·

Օրիորդին վկայութեան նայելով, ինք յիշեալ թերթին դրասենեակը գիմեր է՝ տեղեկութիւններ խնդրելով այն երիտասարդաց համար որք ամուսնանալու յայտարարութիւն ըրած էին լրագրին մէջ և յարմար աղջիկ կը փնտռէին· Պ· Տրնքան, հակառակ իւր վաթսուն և չորս աշուններուն, ըսեր է թէ շատ հաճոյք կը պատճառէ իրեն, և փոխանակ ուրիշ ամուսին մը փնտռելու, կրնայ երջանկութիւն պարգեւել իրեն՝ իւր կինը լինելով· Օրիորդն ալ՝ կարծէք թէ ձեզի տուած նուէրս ձեր լուութեան փոխարէն վարձատրութիւն մըն է· Չէ՛, չէ՛· Ես կը ճանչնամ զձեզ, բարեկամներս, գիտէի թէ կրնայի խնդրել ձեզմէ որ ձեր գործովն ու անձնուիրութեան վերջին մէկ ապացոյցը տաք ինձ· Վերջին անգամ մըն ալ, շնորհակալ եմ ձեզ·

Սպասաւորք հեռացան·

Վայրկեան մը յետոյ, Թէոտոռ դուրս կ'ելնէր ապարանքէն, նախ նամակ մը տանելու համար ձիերու և կառաց վաճառականի մը, յետոյ քանի մը հայթայթիչներու հաշիւները մաքրելու, և ի վերջոյ Պանք տը Ֆրանս երթալու համար·

Ժամ հինգին դարձաւ·

Անմիջապէս, կոմսը նորէն կոչել տուաւ իր սպասաւորները և անոնցմէ իւրաքանչիւրին յանձնեց խոստացուած գումարը· Սպասաւորք ինն հոգի էին, անոնց մէջ հաշուելով նաև կաթնտուն, դռնապանն ու կինը·

Կոմսը ճանրեց զանոնք, ըսելով որ երթան մեկնման պատրաստութիւն տեսնեն·

—Վասն զի, յարեց, այս գիշեր ամենքս ալ պիտի մեկնինք այս տունէն·

Մինչ սպասաւորք իրենց սնտուկները կապելու զբաղած էին, Պ· տը Լասէռ անգործ չի մնաց· Երկու մեծ սնտուկներ բերել տուաւ իր խուցին մէջ և ինք իր ձեռօք լեցուց զայնս ամեն այն առարկայներով զորս հետը տանել կ'ուզէր· Աւելորդ է ըսել թէ այդ առարկայից մէջ կը կը գտնուէին կոմսուհւոյն գոհարեղէնները· Նոյնպէս, մասնաւոր խնամով հաւաքած էր իր աղջկան գործածութեան յատուկ հանդերձեղէններն ու ճերմակեղէնները·

Կոմսն որոշած էր արդէն որ ապարանքն, ինչպէս նաև կարասիները պիտի վաճառուէին· Արդ, չէր ուզեր որ իր զաւակին գոյքերն օտարաց ձեռքն խնայեն·

Ժամ եօթին սեղանը պատրաստեցին· Առաջուընէ քիչ մը աւելի ախորժակով ընթրեց· Տկար էր եւ կ'զգար թէ իր ըսպառած ոյժերը կազդուրելու պէտք ունէր· Սեղան բերուած բոլոր խորտիկներէն ալ ճաշակեց, շիշ մը գինի խմեց և գաւաթ մը սուրճ· Յետոյ, մեքենաբար, գլանիկ մը վառեց· բայց, գրեթէ անմիջապէս յետոյ, թողուց որ շրթանցը վրայ մարի այն·

Վերջապէս ժամը տասն զարկաւ· Կոմսը սեղանայարդարը կոչեց եւ խնդրեց որ երթայ պէտք եղած կառքերը բերէ փոքր կառքերու· Ընկերութեան կայարանէն· Կէս ժամ յետոյ մեկնումն սկսաւ·

Նախ և առաջ կառապան ու ոտնկայն գնացին միասին· Յետոյ, կարգն եկաւ խոհարարուհւոյն ու սենեկապանուհւոյն· Վայրկեան մը վերջը կաթնտուն մեկնեցաւ առանձինն· Քառորդէ մը, սեղանայարդարը ու սենեկի սպասաւորն իրենց կարգին կը մեկնէին ապարանքէն· Ապա գնացին դռնապանն ու կինը·

Կոմսին հրամանաւ, դռնապանը խորտակած էր բակին դրան զանգակը·

Երբ Պ· տը Լասէռ առանձին մնաց, քսան վայրկեանի չափ ման եկաւ տարանքին բակին մէջ, որուն բոլոր դուռներն ու պատուհանները գոցուած էին· Երկաթի կառք մը, որուն վրայ դրած էին իր երկու սնտուկները, փողոցին մէջ իրեն կը սպասէր· Կէս գիշերն անցած էր, երբ կոմսը դուրս ելաւ վերջապէս, եւ դուռը գոցեց վերստին, բանալին երկու անգամ դարձուցանելով կղպանքին մէջ·

—Ո՞ւր կ'երթանք, հարցուց նմա կառապանը·

—Լիոն փողոց, պատասխանեց, վայրկեան մը մտածելէ յետոյ·

—Բաղդ չունիմ եղեր, դժուարին ճանրայ մըն է, մուլտաց կառապանը բիրտ ձայնով մը·

—Քու ի՞նչ փոյթդ, վրայ բերաւ կոմսը, քանի որ վարձդ անոր համեմատ պիտի վճարեմ·

—Այդ ուրիշ խնդիր, պատասխանեց մարդն յանկարծ կակղնալով· Սակայն թիւը չըսիք·

—Լիոն փողոցին մէջ շատ կահաւորեալ տուներ կան, որուն առջեւ որ կ'ուզես կանգ ա՛ռ·

Այս խօսքին վրայ, կոմսը կառքին խորը նետուեցաւ որ սկսաւ յառաջանալ արագ կերպով·

Ե

ՍԷՐ

Բոլ տը Լասէռ կոմսը քառասունեվեց տարեկան էր· Ինկ Լիմուզէնցի՝ վերջին չառաւիղն էր Լասէռներու այն վաղեմի ու հռչակաւոր գերդաստանին որ, զինուորական ու դատաւորական բարձր պաշտօններու մէջ այնքան ծառայութիւններ մատուցած է Ֆրանսայի·

Իր ծնողաց միակ զաւակն ըլլալով, բուռն գորովանաց առարկայ էր· Մայրը կը պաշտէր զայն· Վեհանձն սրտի տէր կին մը ըլլալով նա, օժտեալ ամեն ազնըութիւններով ու առաքինութիւններով, իրեն բաւ գործ ըրաւ՝ որդւոյն խմացական կարողութիւնները զարգացնելու աշխատելով, բարի զգացմանց ծնունդ տալ անոր սրտին մէջ, և գոհունակութիւն ունեցաւ տեսնելու որ իր սիրեցեալ Բօլն օրին մէկն իրեն բոլորովին արժանի պիտի ըլլար·

Լիմոժի Լիկէոնին ուսման ընթացքն յաջողապէս աւարտելէ յետոյ, Բազմարուեստեան վարժարանը մտաւ Բօլ· Այն ատեն, իրենց գաւակէն շատ հեռու չի մնալու համար, Պ· և Տիկին տը Լասէռ եկան Բարիզ հաստատուիլ·

Բօլ տը Լասէռ բուռն սէր մը ունէր ուսման համար· Գիտնալու անյագ տենչէն մղուած, կ'ուզէր որ կարենար ամեն բան սովրիլ՝ ամեն բան ճանչնալու համար·

Բազմարուեստեան վարժարանէն ելաւ իբրեւ յաջողագոյն շրջանաւարտից մին· Ասպարէզ մը ընտրելու վայրկեանն հասած էր· գիւրաւ կրնար կամրջոց եւ խճուղեաց կամ հանքաց ճարտարագէտ մը ըլլալ· բայց նախամեծար սեպեց ազատութիւնը ձեռքէ չհանել, և բոլորովին իր սիրելի ուսումներուն պարապիլ·

Քանի մը տարիներ կանոնաւորապէս հետեւեցաւ Իրաւաբանական վարժարանին, Բժշկական վարժարանին ու Գեղագործական վարժարանին դասերուն միանգամայն· Բայց որովհետեւ միտքը դրած չէր փաստաբան կամ բժիշկ ըլլալ, չուզեց տոքթորութեան տիտղոս առնուլ·

Քսանեւվեց տարեկան էր երբ հայրը մեռաւ, դրեթէ յանկարծական կերպով· Զորս տարի յետոյ, նոր եւ անհուն վիշտ մը ունեցաւ մայրը կորսնցնելով·

Մէկէն ի մէկ գրեթէ բոլորովին առանձնացեալ վիճակի մը մատնուեցաւ, վասն զի ուսման համար իր ունեցած սէրը շարունակ հեռի պահած էր զինքն ընկերականութենէ, եւ յոյժ սակաւաթիւ բարեկամներ ունէր·

Ձեռքէ չհանեց այն բնակարանը զոր հայրն ատենօք վարձած էր Տրակոն փողոցին մէջ, եւ թէպէտ այդ թուականին երեք միլիոնի մօտ հարստութեան մը տէր էր, այնու հանդերձ Պաթիենոլի գիւղացւոյ մը կամ վեց հազար ֆրանք տարեկանով գիւանապետի օգնականի մը նման համեստ կեանք մը վարեց·

Այնուհետեւ, իր անձը բոլորովին ուսման նուիրեց· Ամբողջ օրեր ու գիշերներ կ'անցուցնէր իր գրքերուն մէջ· Հազիւ ժամանակ կ'ունենար քիչ մը բան ուտելու և քնանալու· Տեսակ մը մոլութիւն դարձած էր այս· Բարեբաղդաբար իր հուժկու կազմուածքը կը ներէր իրեն ծայրաստեղ աշխատութիւններ որք կրնային իր առողջութիւնը խանգարել·

(Շարունակելի)

ԹԵՐԹՕՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԷՄԻԼ ՌԻՇՊՈՒՌ

ԽԵԼԱԳԱՐԸ

ՄԱՍ ԱՌԱՋԻՆ

ԱՆԿՈՒՄԸ

—Ձեզի ըրած այս նուէրս, շարունակեց կոմսը, միևնոյն ատեն հաւաստիք մըն է բարեկամութեանս եւ վարձատրութիւն ձեր բարւոք ծառայութեանց· Հիմակ, բարեկամներս, բան մը ունիմ ձեզմէ խնդրելիք, խոստում մը ունիմ պահանջելիք·

Հոս, ձայնը տկարացաւ և սկսաւ դողդողալ·

—Խոստացէք, շարունակեց, որ երբեք մէկու մը չպիտի պատմէք այս առաւօտ և գիշերն անցած դարձածը·

—Պարոն կոմս, համբ պիտի մնանք, պատասխանեց սեղանայարդարը սրտայուզութեամբ· Կ'երդնուք, այնպէս չէ՞, յարեց խօսքը պաշտօնակիցներուն ուղղելով·

—Այո, կ'երդնուք, կրկնեցին խմբովին բոլոր սպասաւորները·

—Շնորհակալ եմ, ըսաւ կոմսը· Սակայն մի՛ կարծէք թէ ձեզի տուած նուէրս ձեր լռութեան փոխարէն վարձատրութիւն մըն է· Չէ՛, չէ՛· Ես կը ճանչնամ զձեզ, բարեկամներս, գիտէի թէ կրնայի խնդրել ձեզմէ որ ձեր գործովն ու անձնուիրութեան վերջին մէկ ապացոյցը տաք ինձ· Վերջին անգամ մըն ալ, շնորհակալ եմ ձեզ·

Սպասաւորք հեռացան·

Վայրկեան մը յետոյ, Թէոտոռ դուրս կ'ելնէր ապարանքէն, նախ նամակ մը տանելու համար ձիերու և կառաց վաճառականի մը, յետոյ քանի մը հայթայթիչներու հաշիւները մաքրելու, և ի վերջոյ Պանք տը Ֆրանս երթալու համար·

Ժամ հինգին դարձաւ·

Անմիջապէս, կոմսը նորէն կոչել տուաւ իր սպասաւորները և անոնցմէ իւրաքանչիւրին յանձնեց խոստացուած գումարը· Սպասաւորք ինն հոգի էին, անոնց մէջ հաշուելով նաև կաթնտուն, դռնապանն ու կինը·

Կոմսը ճանրեց զանոնք, ըսելով որ երթան մեկնման պատրաստութիւն տեսնեն·

—Վասն զի, յարեց, այս գիշեր ամենքս ալ պիտի մեկնինք այս տունէն·

Մինչ սպասաւորք իրենց սնտուկները կապելու զբաղած էին, Պ· տը Լասէռ անգործ չի մնաց· Երկու մեծ սնտուկներ բերել տուաւ իր խուցին մէջ և ինք իր ձեռօք լեցուց զայնս ամեն այն առարկայներով զորս հետը տանել կ'ուզէր· Աւելորդ է ըսել թէ այդ առարկայից մէջ կը կը գտնուէին կոմսուհւոյն գոհարեղէնները· Նոյնպէս, մասնաւոր խնամով հաւաքած էր իր աղջկան գործածութեան յատուկ հանդերձեղէններն ու ճերմակեղէնները·

Կոմսն որոշած էր արդէն որ ապարանքն, ինչպէս նաև կարասիները պիտի վաճառուէին· Արդ, չէր ուզեր որ իր զաւակին գոյքերն օտարաց ձեռքն խնայեն·

Ժամ եօթին սեղանը պատրաստեցին· Առաջուընէ քիչ մը աւելի ախորժակով ընթրեց· Տկար էր եւ կ'զգար թէ իր ըսպառած ոյժերը կազդուրելու պէտք ունէր· Սեղան բերուած բոլոր խորտիկներէն ալ ճաշակեց, շիշ մը գինի խմեց և գաւաթ մը սուրճ· Յետոյ, մեքենաբար, գլանիկ մը վառեց· բայց, գրեթէ անմիջապէս յետոյ, թողուց որ շրթանցը վրայ մարի այն·

Վերջապէս ժամը տասն զարկաւ· Կոմսը սեղանայարդարը կոչեց եւ խնդրեց որ երթայ պէտք եղած կառքերը բերէ փոքր կառքերու· Ընկերութեան կայարանէն· Կէս ժամ յետոյ մեկնումն սկսաւ·

Նախ և առաջ կառապան ու ոտնկայն գնացին միասին· Յետոյ, կարգն եկաւ խոհարարուհւոյն ու սենեկապանուհւոյն· Վայրկեան մը վերջը կաթնտուն մեկնեցաւ առանձինն· Քառորդէ մը, սեղանայարդարը ու սենեկի սպասաւորն իրենց կարգին կը մեկնէին ապարանքէն· Ապա գնացին դռնապանն ու կինը·

Կոմսին հրամանաւ, դռնապանը խորտակած էր բակին դրան զանգակը·

Երբ Պ· տը Լասէռ առանձին մնաց, քսան վայրկեանի չափ ման եկաւ տարանքին բակին մէջ, որուն բոլոր դուռներն ու պատուհանները գոցուած էին· Երկաթի կառք մը, որուն վրայ դրած էին իր երկու սնտուկները, փողոցին մէջ իրեն կը սպասէր· Կէս գիշերն անցած էր, երբ կոմսը դուրս ելաւ վերջապէս, եւ դուռը գոցեց վերստին, բանալին երկու անգամ դարձուցանելով կղպանքին մէջ·

—Ո՞ւր կ'երթանք, հարցուց նմա կառապանը·

—Լիոն փողոց, պատասխանեց, վայրկեան մը մտածելէ յետոյ·

—Բաղդ չունիմ եղեր, դժուարին ճանրայ մըն է, մուլտաց կառապանը բիրտ ձայնով մը·

—Քու ի՞նչ փոյթդ, վրայ բերաւ կոմսը, քանի որ վարձդ անոր համեմատ պիտի վճարեմ·

—Այդ ուրիշ խնդիր, պատասխանեց մարդն յանկարծ կակղնալով· Սակայն թիւը չըսիք·

—Լիոն փողոցին մէջ շատ կահաւորեալ տուներ կան, որուն առջեւ որ կ'ուզես կանգ ա՛ռ·

Այս խօսքին վրայ, կոմսը կառքին խորը նետուեցաւ որ սկսաւ յառաջանալ արագ կերպով·

Ե

ՍԷՐ

Բոլ տը Լասէռ կոմսը քառասունեվեց տարեկան էր· Ինկ Լիմուզէնցի՝ վերջին չառաւիղն էր Լասէռներու այն վաղեմի ու հռչակաւոր գերդաստանին որ, զինուորական ու դատաւորական բարձր պաշտօններու մէջ այնքան ծառայութիւններ մատուցած է Ֆրանսայի·

Իր ծնողաց միակ զաւակն ըլլալով, բուռն գորովանաց առարկայ էր· Մայրը կը պաշտէր զայն· Վեհանձն սրտի տէր կին մը ըլլալով նա, օժտեալ ամեն ազնըութիւններով ու առաքինութիւններով, իրեն բաւ գործ ըրաւ՝ որդւոյն խմացական կարողութիւնները զարգացնելու աշխատելով, բարի զգացմանց ծնունդ տալ անոր սրտին մէջ, և գոհունակութիւն ունեցաւ տեսնելու որ իր սիրեցեալ Բօլն օրին մէկն իրեն բոլորովին արժանի պիտի ըլլար·

Լիմոժի Լիկէոնին ուսման ընթացքն յաջողապէս աւարտելէ յետոյ, Բազմարուեստեան վարժարանը մտաւ Բօլ· Այն ատեն, իրենց գաւակէն շատ հեռու չի մնալու համար, Պ· և Տիկին տը Լասէռ եկան Բարիզ հաստատուիլ·

Բօլ տը Լասէռ բուռն սէր մը ունէր ուսման համար· Գիտնալու անյագ տենչէն մղուած, կ'ուզէր որ կարենար ամեն բան սովրիլ՝ ամեն բան ճանչնալու համար·

Բազմարուեստեան վարժարանէն ելաւ իբրեւ յաջողագոյն շրջանաւարտից մին· Ասպարէզ մը ընտրելու վայրկեանն հասած էր· գիւրաւ կրնար կամրջոց եւ խճուղեաց կամ հանքաց ճարտարագէտ մը ըլլալ· բայց նախամեծար սեպեց ազատութիւնը ձեռքէ չհանել, և բոլորովին իր սիրելի ուսումներուն պարապիլ·

Քանի մը տարիներ կանոնաւորապէս հետեւեցաւ Իրաւաբանական վարժարանին, Բժշկական վ

սիոյ Հրէից։ Սրը Հէնրի Ա.յգաաքս կը մնադրէր մեծ դրդռկ մը գումարել քաղաքային պատասան մէջ, մասնակցութեամբ Բէնթրպերրիի Արքեպիսկոպոսին և քաղաքային և եկեղեցական ուրիշ նշանաւոր անձնաւորութեանց, բողոքոյ զօրաւոր ձայն մը բարձրացնելու համար Ռուսիոյ Հրէից կրած հաբստահարութեանց դէմ։ Բայց լորտ քաղաքապետին հաղորդուած պաշտօնական տեղեկութեանց նայելով, Զարն, որ Հրէից դէմ խիստ կանոններ պարունակող Նոր Ռուսական մը հրատարակելու կը պատրաստուէր, ո՛ և է կերպիւ ետ կեցեր է այդ Նոր հրովարտակն հանելէ, այնպէս որ վախցուած խստութեանց մեծագոյն մասն ի գործ չպիտի դրուին եղեր։ Հետեւապէս, Սրը Հէնրի Ա.յգաաքս առայժմ ետ կեցեր է որոշեալ դրդռկը կազմելու խորհրդէն։

Ի ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

Պարսկաստանէն նորագոյն լուրը սա է թէ խռովութիւնք ծագեր են Խորասանի նահանգին ռուսական ստացուածոց սահմանակից մասերուն մէջ։ Խորասանի կուսակալն հետեւակ, ձիաւոր և թնդանօթաձիգ զօրքերով Ա-թաքի վրայ քալեր է։ Բայց անհնազանդք այս զօրքերը տեսնելով, Ասխապատ և այլ ռուսական վայրեր ապաստաններ են։ Պարսիկ իշխանութիւնք կը կարծեն թէ այս ինչպէս և ուրիշ առիթներով ռուս իշխանութիւնք չափազանց յօժարութեամբ ապաստանարան կ'ընծայեն պարսիկ իշխանութեանց դէմ չարժող աւազակ տարրերու։

Ի ՇԼ

Վերին Աւստրիոյ լերանց մէջ կորսուած այս ամառնային գով բնակավայրը նախասիրական վայրն է ուր ամեն ամառ կը գիմեն աւստրեան Արքունիքն և աւստրեան աւագանին։ Հոն կատարուած էր Ֆրանց Եոզէֆ Կայսեր Նշանախօսութիւնն և ամուսնութիւնն, հոն կատարեցաւ իւր զաւկին՝ Մարի Վալերի արհիդքսուհւոյն ամուսնութիւնն, հոն տեղի ունեցած են կայսերական և նախարարապետական կարեւոր տեսակցութիւնք պարբերաբար, և հոն անցեալ ուրբաթ կամ շաբաթ օր ժամանեցին Ռումանիոյ թագաւորն և գահաժառանգն, որք երկարօրէն տեսակցեցան Աւստրիոյ-Հունգարիոյ վեհապետին հետ։

Կարոլ թագաւոր և Ֆերտինանտ Հոէնձոլլէրն իշխան երէկ պիտի մեկնէին Իշլէ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Եկեղեցական Համագումար ժողովոյ կողմէ կարգեալ յանձնաժողովը շաբաթ օրն ի Նիստ գումարեցաւ ի Պատրիարքարան և ձեռնարկեց Համագումար ժողովոյ կողմէ յանձնարարեալ պատասխանագրոյ պատրաստութեան։ Յանձնաժողովը պատրաստեց պատասխանագրոյն մէկ մասն և այսօր կրկին անգամ ի Նիստ գումարելով պիտի ամբողջացնէ և պիտի մատուցանէ զայն Եկեղեցական Համագումար ժողովին, որ ի Նիստ պիտի գումարի յառաջիկայ չորեքշաբթի օր ի Պատրիարքարան։

Խառն ժողովն հրաւիրեալ է ի Նիստ գումարիլ վաղը ի Պատրիարքարան։ Խառն ժողովէն առաջ Կրօնական ժողովոյ շաբաթական Նիստը տեղի պիտի ունենայ։

Միաց։ Ընկերութեանց քարտուղար Լեւոն էֆ։ Հաճեան իւր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ հրապարակաւ այն ամէն անձանց որք ներկայ գտնուեցան իւր ծերունի հօր՝ Հաճեան Կարապետ Աղայի յուղարկաւորութեան հանդիսին և կամ գրաւորապէս մխիթարեցին զինքը իւր վշտակրութեանը մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՆՏՕՆԱԲԱՆԵՒՈՒԹԻՒՆԻՆ ԱՍՏԻՃԱՆԻ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՆՆԱՆԻ

Գոսովայի Իրէք դաւառին կառավարիչ անուանեցաւ Ֆէրիդ Լօմէր փաշա, Նախորդ կառավարիչ և հրամանատար Ցէպրէի։

— —

Սանիյէ Միւթէմիզի ատիճան տրուեցաւ Իպրահիմ օսմանեան հիւպատոս Ստեփան Էֆէնտիի։

Սալիսէի ատիճան՝ Բ. Դրան թարգմանութեանց սենեկի քարտուղարէն Նուրի պէյի, Նախնական վարժարանաց վարչութեան երկրորդ քարտուղար Զիեաէտտին պէյի և Պասրայի երեւելիներէն Զէհիրզատէ Մուսթաֆա պէյի։

— —

Երրորդ կարգի Մէճիտիյէ պատուանշան տրուեցաւ Մէքքէի մոլլա Մէհմէտ Զիեաէտտին էֆէնտիի և Մէտինէի մոլլա Ահմէտ Խուլուսի էֆէնտիի։

Չորրորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ Սէրֆիչէ գաւառին հայուակալ Մուսթաֆա էֆէնտիի։

Հինգերորդ կարգի Մէճիտիյէ՝ վաճառական Կիւլպէնկեան Յովհաննէս էֆէնտիի։

— —

Ի Բ. ԴՈՒՌՆ

Նախարարաց Խորհուրդն երէկ իւր սովորական նիստը կազմեց ի Բ. Դուռն։

Եվրոպական Նախարար Վսեմ. Յակոբ փաշա կայս. պալատ գտնուելով, չկրցաւ ներկայ գտնուիլ Նախարարաց Խորհրդոյ նստին։

Նախարարաց Խորհրդոյ գումարումէն յետոյ, Մեծ-Եպարքոսն և Արտաքին գործոց Նախարարը պահ մը խորհրդակցեցան ինչ ինչ խնդրոց վրայ։

— —

ՄՈՒՀԱՐՐԷՄ

Իսլամական տարեգլխոյն առթիւ երէկ ընդունելութիւնք կատարուեցան կայս. պալատն մէջ։

Բարձր. Մեծ-Եպարքոսը, Բարձր. Շէյխ-Իւլ-Իսլամ էֆէնտին, Նախորդ Մեծ-Եպարքոս Բարձր. Սայիտ փաշա, Նախորդ Խտիվ Բարձր. Իսմայիլ փաշա, պաշտօնի վրայ եղող ու անպաշտօն բոլոր Նախարարք և կրօնական զինուորական ու քաղաքային բարձրաստիճան պաշտօնատարք կայս. պալատ գնացին ի շնորհաւորութիւն։

Երկրորդ սենեկապետ Հաճի Ալի պէյ, յանուն Վեհ. Սուլթանի, հարկ եղած մեծարանքներն ըրաւ այցելուաց եւ իւրաքանչիւրին բաշխեց Ն. Վեհափառութեան կողմէ շնորհեալ Մուհարրէմիյէ կոչուած գրամական պարգեւները։

. .

Պարսից Շահն, Եգիպտոսի Խտիվը, օտար տէրութեանց քով գտնուող օսմանեան դեսպանք, կուսակալք և զօրաբանակաց հրամանատարք հեռագրեր ուղղելով ի կայս. պալատ, շնորհաւորած են իսլամական տարեգլուխը։

. .

Մայրաքաղաքիս օտար դեսպանատանց առաջին թարգմանք երէկ կայս. պալատ երթալով, արարողապետ Միւնիր փաշայի ներկայացան և իրենց շնորհաւորութիւններն յայտնեցին։

— —

ՌՈՒՍԻՈՅ ԴԱՀԱԺԱՌԱՆԳԸ

Բեռլսպուրկէն կը գրեն առ Բօլդէլէ Բ-ռ-Բ-ռ-ն թէ Ռուսիոյ գահաժառանգ իշխանն իւր ճամբորդութիւնն սկսելուն՝ նախ և առաջ Կ. Պոլիս պիտի այցելէ և ապէպ պիտի երթայ յերուսաղէմ։

— —

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Նաբաթի աւուր Բ-ռ-Ն-Ն-Բ-ռ-լ-ն կը ծանուցանէ թէ Երուսաղեմայ Յունաց Պատրիարք Տ. Նիկոդիմոս հրաժարած է, յայտարարելով թէ իւր սրտի հիւանդութիւնը կ'արգելու զինքը վարել այդ պաշտօնը։

— —

ՕՏԱՐ ՊԱՏՈՒԱՆՆԱՆ

Իտալական կառավարութիւնը Ս. Մ-ր-ի Լ-ը-ր պատուանշանի չորրորդ աստիճանը նուիրած է Վիեննայի օսմ. դեսպանատան երկրորդ քարտուղար Լատա պէյի։

Կայս. Իրատէ մը արտօնած է այդ պատուանշանի գործածութիւնը։

— —

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆ

Դատական և կրօնական գործոց Նախարարութեան կողմէ Յունաց Պատրիարքարանին ուղղեալ պաշտօնագրոյն ի պատասխան, Տ. Դիոնէսիոս Պատրիարքը դրաւորապէս յայտնած է թէ անկարելի է իրեն վարել պատրիարքական պաշտօնը։ Հրաժարեալ Պատրիարքն իր պատասխանագրոյն մէջ խնդրած է միանգամայն որ, արդի դժուարութիւնները բառնալու համար, Բ. Դուռը վաւերացնէ թէ պուլկար եկեղեցականք բաժնուած են օրթոտոքս եկեղեցիէն։

. .

Պատրիարքարանի խառն ժողովն իւր վերջին նստին մէջ հրաժարեցուցեր է քաղաքական ժողովոյ անդամներէն երկուքը՝ Պ. Պ. Ալէքս Բանճիրի և Վլատանի՝ որք առանց օրինաւոր պատճառի ժողովոյ չորս նիստերէն բացակայ մնացած էին։

— —

ԶՈՐԼՈՒ

Զորլուէն կը գրեն մեզ։

Զորլուի նման բազմամարդ գիւղաքաղաք մը զուրկ կը գտնուի տակաւին ամեն երկրի անհրաժեշտ եղող սպանդարանէ և կոյանոցներէ, և առ ի չգոյէ սոցին՝ հանրային առողջութիւնը խանգարող և համաճարակ հրաւիրող ամեն գարշահոտութիւնք և աղտեղութիւնք կը տիրեն հասարակաց վայրերը, շուկան և ամեն փողոցները։

Եւ որովհետեւ համաճարակն իբրև օրուան խնդիր արձագանք գտած է ամեն լրագրաց մէջ, ժամ է կայսերական կառավարութեան ուշադրութիւնն հրաւիրել Ազէ-Եւրի միջոցաւ իրաց այս կացութեան վրայ։

— —

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԻ ՄԸ ԱՌԵՒԱՆԳՈՒՄՆ Ի ՖԷՐԻՔԷՕՅ

Նաբաթի աւուր թուով ծանուցինք թէ Ֆ՝րիքէօյ բնակող յոյն վաճառական մը չարագործաց ձեռքն ինկեր է որք առեր տարեր են զայն։ Աւասիկ այս յանդուգն առեւանգութեան մասին Բերայի լրագրաց հաղորդած մանրամասնութիւնները։

Առեւանգեալ վաճառականն է Ժան Սարիտաքի անուն երիտասարդ անձ մը։ Մէկ ամիս առաջ մայրը հիւանդ ըլլալով, բժշկաց խորհրդով յարկ մը վարձած էր ի Ֆէրիքէօյ, Անտոնի անուն մարդու մը տան մէջ։ Հինգշաբթիէն ուրբաթ լուսնալու գիշերը, ժամ 3ին մօտ, վարձու կառք մը կանգ կ'առնուր այդ տան առջեւ և երկու անծանօթ մարդիկ դուռը զարնելով նամակ մը կը յանձնէին Պ. Սարիտաքիի։ Նամակը Տօքթ. Լարտիի՝ Սարիտաքիի մայրը դարմանող բժշկին՝ կեղծ ստորագրութիւնը կը կրէր։ Տ-ր. Լարտի կը խնդրէր իւր բարեկամէն որ անմիջապէս իր բնակարանն երթայ, վասն զի, կրսէր, մօրը հիւանդութեանը վերաբերմամբ կարեւոր ըսելիք մը ունի։ Սարիտաքի խաղոն իմաց տուաւ մօրը որ համոզեց որդին՝ դուրս չելլել այդ ժամուն, սակայն երիտասարդը մտիկ չըրաւ, չուզելով մերժել բժշկին հրաւէրը։ Ցառնուտէրը՝ Անտոնի՝ իրողութիւնն իմանալով, ուզեց իր վարձակալին ընկերանալ։ Ուստի, երկուքը մէկանց՝ նամակը բերող անծանօթներուն հետ կառք նստան և ճամբայ ելան։ Լատինաց գերեզմանատան մօտ, ամայի տեղ մը, քանի մը զինեալ մարդիկ պաշարեցին կառքը և երկու դռնակները բանալով սկսան Սարիտաքիի գրպանները խուզարկել և երեք ոսկին ու ժամացոյցն առին։ Յետոյ թաշկինակով մը աչքերը կապեցին։ Միևնոյն ժամանակ, ազատ կը թողուին Անտոնին՝ սպառնալով որ եթէ փոխանակ ուղղակի տունը երթալու, ոստիկանութեան իմաց տայ, կ'սպաննուի։ Անտոնի իւր տան ճանբան բռնեց, իսկ կառքն սկսաւ արագընթաց յառաջանալ մութին մէջ, չգիտցուիր դէպի ո՞ր կողմ տանելով Սարիտաքին եւ երեք չարագործները։

Անտոնի՝ իրեն եղած սպառնալիքէն վախնալով փոխանակ ոստիկանութեան դիմելու, տուն դնաց ուր այցելութեան եկած էր Սարիտաքիի ազգականներէն մին՝ Պ. Քրիքի։ Այս վերջինն՝ արկածն իմանալուն պէս, ուղղակի Տքթ. Լարտիի տունը վազեց և անկից Կալաթա-Սէրայ։ Ամբողջ գիշերը խուզարկութիւններ կատարուեցան Ֆէրիքէօյի շրջակայքն, առանց արդիւնք մ'ունենալու։

Բերայի կառավարիչ Հիւսէյին էֆէնտի իւր ամենէն ճարպիկ ոստիկանները ճանբայ հանած է, ամեն կողմ փնտռելու համար առեւանգեալ վաճառականին ու չարագործաց հետքը։ Միեւնոյն ժամանակ հեռագրեր ուղղուած են այն տեղերն որոցմէ կ'ենթադրուի թէ անցած ըլլան Սարիտաքին առեւանգողները։

Առ այժմ տանուտէրը՝ Անտոնին՝ ձերբակալուած է եւ խիստ հարցաքննութեան մը ենթարկուած։ Ոստիկանութեան նախարար Նազըմ պէյ ուրբաթ օրը անձամբ Ֆէրիքէօյ, այդ մարդուն տունը երթալով, հարցաքննած է կինն ու զաւակները։ Կ'ըսուի թէ ոստիկանութեան նախարարն իւր ճարտար հարցափորձերուն շնորհիւ յաջողած է իմանալ այս առեւանգութեան շարժառիթը, ինչպէս նաեւ անկից առաջ անցած դարձածները։

Ուրբաթ իրիկուն, ուշ ժամանակ, ոստիկանութեան լրտեսք յաջողած են գտնել Սարիտաքին փոխադրող կառքին տէրը որ հայ մըն էր։ Այս մարդ յայտնած է թէ մայթացի կառապան մը որուն չատ անգամ վարձու կուտար իւր կառքը, առջի գիշերը վերստին եկած խնդրած էր զայն, ըսելով թէ յաճախորդ մը պիտի տանի ի Շիշլի, և ինքն այ յանձնած էր կառքը։ Ուրիշ ոչինչ գիտէր։

Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է նաեւ մայթացի կառապանն, որ սա յայտարարութիւնն ըրած է։

Հինգշաբթի իրիկուն, եւր. ժամ 7ին, մարդ մը զոր կրնամ ցոյց տալ ձեզ, բայց անունը չեմ գիտեր, և որ չատ անգամ իմ կառքս կը նստէր, պատուիրեց ինձ որ ժամ 8ին տանիմ զայն Հաճօրլօ անցքին Թէփէ-Պաշիի կողմը գտնուող գրան առջեւ։ Որոշեալ ժամուն, տեսայ որ այդ մարդը դէպի ինձ կուգար կնոջ մը հետ։ Երկուքը մէկանց կառքս հեծան և հրամայեցին ինձ որ Նիշան Թաշ, Օսման պէյի ստացուածքն եղող հանրային պարտէզը տանիմ զիրենք։ Բանկալթիի Բաղնիքին առջեւ, մարդն ըսաւ ինձ որ Լատինաց գերեզմանատան ճամբան բռնեմ։ Հնազանդեցայ։ Գերեզմանատան մօտ նըշմարեցի երեք չորս անձինք որք գաղտնաբար կը խօսակցէին։ Այնտեղ, կառքս կեցուցեալ տուին։ Կինը վար իջաւ և մութին մէջ աներեւոյթ եղաւ։ Այն ատեն տեսայ որ տարբեր ճամբէ մը ուրիշ երկու հոգի կուգային։ Առաջին խումբին մարդիկը ետքէն եկողներէ մին բռնելով բռնութեամբ կառք մտցուցին։ Իսկ անոր ընկերացողը ազատ թողուելով հեռացաւ։ Այս վայրկենիս իմ կառքս վարձող անձը մահու սպառնալեօք հրամայեց ինձ հեռանալ։ Հնազանդելէ ուրիշ միջոց չունէի։ Սակայն մեկնած պահուս նշմարեցի որ այդ մարդոց մին գահաւորակին վրայ ելլելով ձիերը մտրակեց որք մեկնեցան սրարշաւ։ Երկու ժամ վերջը լուր առի թէ Նշան-Թաշի կողմն, առանց կառապանի, վարձու կառք մը կեցած էր։ Իսկոյն այն կողմը վազեցի և տեսայ որ իմ կառքս էր։ Վրան ելայ և կառաւտուն տարի զայն։ Ահա իմ բոլոր ըսելիքս։

Մայթացի կառապանը խոստացած է ոստիկանութեան ցոյց տալ իր կառքը վարձող մարդը, և այս նպատակաւ ոստիկանութեան լրտեսի մը հետ կասկածելի վայրեր կը շրջի երկու օրէ ի վեր։

Սարիտաքիի տանուտէրը՝ Անտոնի հակասական յայտարարութիւններ ըրած է։ Ըսած է թէ իր տեսած մարդիկը դիմակաւոր էին, ուստի չէ կրցած ճանչնալ զանոնք։ Կառքին թիւը 59 է եղեր։

. .

Առեւանգեալ վաճառականը՝ Պ. Ժան Սարիտաքի՝ մանիֆաթուրայի վաճառականութեամբ կ'զբաղէր և իր վաճառատունը կը գտնուի ի Պոլիս Զաքմաքճըլար Եօղուշու։ Երեք տարիէ ի վեր միայն Կ. Պոլիս եկած էր Լոնտոնէն։ Մայրը վերջերս 12,000 ոսկի ժառանգած էր իր եղբօրմէն՝ Պ. Հիֆէէթիտիսէ՝ որ Հէյպէլի կղզին մեռած է։ Այդ ժառանգութիւնն ամբողջովին Պ. Սարիտաքիի կը մնայ որ արդէն անձնական հարստութեան տէր անձ մըն է։

— —

ԱՌՈՂՋԱՊԱՀԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հնտախտի մասին առնուած հեռագրական տեղեկութեանց նայելով, Մէքքէի մէջ օգոստոս 2ին 28 մահեր պատահած են, և օգոստոս 3ին՝ 33։ Նոյն օրը ի Ճիտտէ՝ 25 մահեր պատահած են։ Երեք օրէ ի վեր Թաիֆի ու շրջակայից մէջ հնտախտի որ և է դէպք չէ պատահած։

Ասիական գաւառներէ եկած տեղեկութեանց համաձայն, Բաղդատի մէջ (Մուսուլ) յուլիս 31 ու օգոստոս 1ին հնտախտի ոչ է դէպք պատահած չէ, այլ նախապէս բռնուածներէ 4 մահեր միայն պատահած են։ Օգոստոս 2ին, 4 հոգի բռնուած են, բայց մահ չէ պատահած։

Ճէզիրէի մէջ եւս յուլիս 31ին մէկ դէպք մը պատահած է, իսկ օգոստոս 1ին ո՛չ դէպք և ո՛չ մահ։ Օգոստոս 1ին Մարտինի մէջ չորս մարդեր հընտախտ բռնուելով, երկուքը մեռեր են։

Օգոստոս 4ին Մէքքէի մէջ 39 մահեր պատահած են և օգոստ. 3ին ի Ճիտտէ 20 մահեր։ Օգոստոս 2ին Մարտինի մէջ երեք մարդիկ հնտախտէ բռնուելով, մին մեռեր է։ իսկ ձէզիրէի մէջ ոչ ոք։ Օգոստոս 3ին Մարտինի մէջ երկու դէպքեր պատահելով, մին մահ առաջ բերած է։ Նոյն թուականին թէ՛ Ճիտտէի և թէ՛ Բաղդատի մէջ ոչ և է դէպք պատահած չէ։

—Կայս. հրամանաւ՝ Ծովային նախարարութեան երկու բժիշկներ երէկ Ճիտտէ ուղեւորեցան։ Ասոնք պաշտօն ունին ամեն միջոց ձեռք առնուլ հընտախտի ճարակումն արգիլելու համար և հոկել քարանթինա սպասող ուխտաւորաց առողջապահական վիճակին վրայ։

—Ի Ճիտտէ հնտախտէ մեռնողներու մէջ կայ նաեւ Ունճեան Վսեմ. Աբիկ էֆէնտիի շոգենաւուն հրամանատար Պ. Պաւա և ձոն փաշայի պաշտօնէից մին որ նոյն շոգենաւին մէջ կը գտնուէր։

Մէքքէի մէջ մեռած է Հիճազի նահանգին նորընտիր տէֆթէրտար Բեհամիլ էֆէնտի, որ նոր հասած էր իւր պաշտօնատեղին։

Վեհ. Սուլթանն՝ իմանալով Բեհամիլ էֆէնտիի մահը և նոքա ընտանեաց թշուառ վիճակը, հրամայած է իբրեւ ճամբու ծախք տասը հազար ղրուշ շնորհել անոր ընտանեաց որպէս զի մայրաքաղաքս դառնան։

—Էրզրում մարտանաւին հրամանատարին կողմէ ուղղեալ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ հնտախտ բռնելով մեռնող տասն և մէկ նաւաստիներէն զատ ոչ է մահ պատահած չէ և թէ մարտանաւուն մէջ գտնուողներու առողջապահական վիճակը գոհացուցիչ է։ Հրամանատար Օսման փաշա թէեւ հնտախտ բռնուեր, սակայն անվտանգ ազատելով ապաքիներ է։

. .

Կեսարիայէն կը գրեն առ Ս-ղ-ն թէ կարմրախտը չորս ամիսէ ի վեր կոտորածներ կ'ընէ անդ։ Ցարդ հազար հինգ հարիւրէ աւելի տղաքներ զոհ գնացած են այդ ախտին։ Նամակագիրը կը յարէ թէ տեղւոյն թաղապետութիւնն անտարբեր կը մնայ այդ ախտին առջեւ։

—Պէօյիւքտէրէի մէջ կարմրախտն ու ծաղիկը ճարակած են։ Այդ հիւանդութիւններէ մահեր եւս պատահած ըլլալով, տեղւոյն թաղապետութիւնը զգուշական միջոցներ ձեռք առած է։

— —

ՄԱՔՍԱՅԻՆ ՎԵՐԱՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մաքսային վերատեսուչ Հասան Ֆէհմի փաշա նկատելով որ մաքսատանց գին որոշող պաշտօնեայք թէ՛ Թուրքիոյ այլ և այլ կողմերէն և թէ՛ օտար երկիրներէ բերուած զանազան ապրանաց գները միօրինակ չեն որոշեր, որով երբեմն տէրութեան գանձն և երբեմն ալ վաճառականք կը մնասին, վերատեսչութեան պաշտօնատան մէջ տեղ մը յատկացուցած է ուր պիտի գրուին մաքսատանց մէջ գներն որոշուած ապրանքներու նմոյշներն և ամեն կիրակի օր գին որոշող պաշտօնեայք ինչպէս նաեւ ՀԷՆ առնուած ապրանքներու պաշտօնեայք հաւաքուելով, պիտի քննեն թէ այն ապրանքներու, որոց նմոյշները հոն դրուած են, մաքսատուրքն առնուելու համար ինչ չափով գին որոշուած է։

Ըստ այս որոշման, երէկ այդ պաշտօնեայք հաւաքուեցան Մաքսային վերատեսչութեան պաշտօնատան մէջ և քննեցին վերջին մէկ շաբաթուան մէջ ներմուծեալ ապրանաց համար որոշուած գներն և այս առթիւ խորհրդակցութիւնք կատարուեցան։ Կատարուած կարծեաց փոխանակութեամբ հաստատուեցաւ թէ ապրանքներէ ոմանց գինը սովորական չափով դրուած չէ, իսկ մեծ մասին համար իսկական արժէքին համապատասխանող գին մը դրուած է։ Որոշուեցաւ որ յետ այսորիկ ներմուծեալ այդ կարգի ապրանաց համար գին որոշուի և մաքսատուրք առնուի, հրամայուն այդ նմոյշարանի ժողովին կողմէ տրուած որոշման։

— —

ԲԱՂԷՇԻ ՆԱՀԱՆԳԸ

Բաղէշի գաւառական լրագրոյն մէջ կը կարդանք թէ կայս. հրամանաւ, նահանգին ոստիկան-զինուորաց թուոյն վրայ հեծեալ ոստիկան-զինուորաց երկու գումարտակներ ևս պիտի աւելցուին։

— —

ՅՈՅՆ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ԲԵՐԱՅԻ

Բերայի յոյն հասարակութեան ներկայացուցչաց տարեկան նիստը տեղի ունեցաւ մի քանի օր առաջ։ Ի ներկայութեան 74 անդամաց, ժողովին կը նախագահէր Բերայի Յունաց քարոզիչ Տ. Կէնատիոս։ Յիշեալ հասարակութեան վարչութեան կամ թաղային խորհրդոյ հաշիւները քննելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովը բերած էր իր տեղեկագիրն որ կարդացուեցաւ։ Այդ տեղեկագրով յանձնաժողովը 29 առաջարկներ կը ներկայացնէր ի մասին բարւոքման յիշեալ մատակարարութեան։ Սոյն առաջարկութեանց ընդունելութենէն յետոյ, որոշուեցաւ վերաքննել Բերայի յոյն հասարակութեան գործոց մատակարարութեան կանոնագիրը։ Այս նպատակաւ նոր յանձնաժողով մը կազմուեցաւ։

— —

ԹԻՒՆԷԼ Ի ՊՈԼԻՍ

Պոլսոյ կողմը թիւնէլ մը չինելու մտօք կէլիպոլուցի Հասան էֆ. և Կ. Պոլսեցի Շիշմանեան Անտոն էֆ. կողմէ ներկայացեալ ծրագիրը նախարարաց խորհրդոյ քննութեան մատուցուած է։ Ինչպէս արդէն ծանուցուեցաւ, այդ ներքնուղին պիտի սկսի Եէնի-Ճամիէն և պիտի յանգի ի Սուլթան-Պէյազիտ, Բարմագ Գարու կոչուած տեղը, Մեծ Շուկային դրան մօտ։ Ղալաթիոյ թիւնէլի ընկերութիւնը թէև իր պայմանագրոյն զօրութեամբ նախապատութեան իրաւունք մը ունի Պոլսոյ կողմը թիւնէլի մը չինութեան մենաշնորհն ստանձնելու համար, սակայն կ'երեւի թէ չէ ուզած ի կիր արկանել իր այդ իրաւունքը։

Եթէ առաջարեալ ծրագիրը գործադրուի, Պոլսոյ հասարակութիւնը երթեւեկութեան նոր, դիւրին և ածանագին միջոց մը պիտի ունենայ։ Կ'ենթադրուի թէ թիւնէլին հասոյթք շահաբեր ըլլան, վասն զի հաշիւ եղած է որ օրը միջին հաշուով 10,000 հոգի կ'երթեւեկեն կամուրջէն Ագ-Սէրայ։ արդ, այդ անձինք 20 ական փարայ վճարելով թիւնէլին, կանոնաւոր հասոյթ մը պիտի ապահովեն։

Կ'ըսուի թէ սոյն չինութեան մենաշնորհը խնդրող անձինք շահաւոր պայմաններ առաջարկած են կայս. կառավարութեան։

— —

Հաւանական է որ Միջերկրականի Ֆրանսական նաւատորմին մէկ մասը չորեքշաբթի մը կատարէ արեւելեան ջուրերուն մէջ։ Այդ պարագային, նաւատորմին հրամանատար Տիւբէյէ ծովակալը Կ. Պոլիս պիտի այցելէ։

—Օխրիտայի նորընտիր պուլկար առաջնորդ Տ. Սինէսիոս եպիսկոպոսն որ մի քանի օր առաջ Ագր. Պոլսէն մայրաքաղաքս եկած էր, շաբաթ օրը մեկնեցաւ ի Սէլանիկ անտի իւր պաշտօնատեղին ուղեւորելու համար։

—Մաքրիգիւղի նախնական դատարանը մէկ մէկ տարուան բանտարկութեան դատապարտած է վեց մարդեր, որք անցեալ յունիս ամսուն ի Եարբմ. Պուրկազ երկաթուղւոյ գծին վրայ խոշոր քար մը դրած էին կառախուսքը գծէն հանելու համար և սակայն չէին յաջողած։

—Ադրիանուպոլսոյ գաւառական լրագրոյն մէջ կը կարդանք թէ տեղական կառավարութիւնը յաջողած է առանց փըրկանքի ազատել ձիրը Մուսթաֆա փաշայի մօտ եէնիպազարի գիւղացի թոտորի անուն մարդը զոր աւազակները լեռը տարած էին։ Աւազակները Հարմանլը փախեր են, սակայն իմաց տուեր է տեղւոյն գայմագամին, որ խուզարկութիւններ կը կատարէ։

—Աշխ-ղ-ն Լէ-էէրը կը ծանուցանէ թէ Հաճի Հասան էֆէնտի, մասնաւոր ի Պոլիս, Ագ-Սէրայ, Վալիտէ Ճամիսի մօտ, ոնանկացեալ յայտարարուեր է իւր պարտատերաց միոյն պահանջմամբ։

—Սիաթիձայէն (Մակեդոնիա) կը գրեն թէ քաղաքին բնակչաց մին աւազակաց ձեռքն ինկեր է, որք լեռը տարեր են զայն։ Տեղացիք հանգանակութիւն մը բանալով մէջերնին, 80 ոսկի հաւաքեր և այդ գումարն աւազակաց ղրկելով, յաջողեր են ազատել առևանգեալ մարդը։

—Հեռագրական տեղեկութեանց համաձայն, նախնթաց առաւօտ ցերմաչափը 14 աստիճան ցոյց տուած է ի Փարիզ, 17՝ ի Բեռլսպուրկ, 19՝ ի Վիէննա, 25՝ յՕտեսա, 26՝ ի Սիւնէ, 24՝ ի Սինոպ, 24՝ ի Տրապիզոն, 30՝ ի Զմիւռնիա, 29՝ ի Պէրութ, 35՝ ի Պասրա և 36 ի Պաղտատ։

—Պ. Քոնթանթէն Սպանտոնի, բարձրագոյն պաշտօնեայ ռուսական չոգենաւային ընկերութեան Կ. Պոլսոյ գործակալութեան, փոխ-գործակալութեան պաշտօնին կոչուեր է Պ. Բրասինոյի տեղ, որ Ազէքսանդրիա փոխադրուած է գործակալի պաշտօնով։

—Նաբաթ իրիկուն Սամաթիոյ ծովեզրէն մարդու դիակ մը գտնուեցաւ։ Ոստիկանք քննութեանց ձեռնարկելով, հաստատեցին թէ այդ դիակ յոյն մակաւվարի մըն էր։ Գլխուն վրայ վէրք մը գտնուելէն, հասկցուած է թէ ոճրագործութեան մը զոհ գնացած է։

—Օտուն-Գարուի կողմը բնակող Մէհմէտ Ալի անուն եօթանասնամեայ մրգավաճառ մը նախընթաց գիշեր ինքզինքը կախելով անձնասպան եղաւ։ Մարմնոյն վրայ վէրք մը գտնուելով, ոստիկանութիւնը քննութեանց ձեռնարկած է անձնասպանութեան շարժառիթն երեւան հանելու համար։

—Երէկ գիշեր Սկիւտարի մէջ գտնուած Հինտիլէր թէքքէսիի չէնքը յանկարծ փլաւ։ Վէլէտտին էֆէնտի անուն մարդ մը թէև փլատակաց ներքեւ մնաց, սակայն չորս կողմէ օգնութեան փութալով անվնասանգ ազատեցին զնա։

—Էյպէլի կղզւոյն բնակիչք հանրագիր մը մատուցանելով քաղաքապետութեան՝ խնդրած են արգելուլ այդ կղզւոյն Զամ Լիմանը անուն տեղը նաւային աւազանի չինութիւնն, յարելով որ օգը պիտի ապականէ։ Այս հանրագիր Բ. Դրան մատուցուած է։

—Նիկոմիդիոյ մէջ անցեալները մեքենայ մը և այլ ապրանքներ բռնուած էին, որք առանց մաքսի փախցուած էին։ Արդ, Ս-ղ-ն կ'իմանայ թէ տեղւոյն մաքսատան տնօրէնը պաշտօնանկ եղած է և փախցուած ապրանքներու մաքսատուրքը 17,000 ղրուշ, իրմէ պիտի գանձուի։

—Նաբաթ գիշեր Թարապիոյ մէջ ոստիկանք յոյն կին մը ձերբակալեցին, որ առանական հագուստ հագած կը շրջագայէր։ Այս կին տեղացի Տիմիթրի անուն նաւավարի մը մատնեցին։

—Ս-ղ-ն կը հերքէ Զ-ն-ռ-ի այն լուրը թէ Տիարպէքիրի կուսակալ Հաճի Հասան պէյ մայրաքաղաքս հրաւիրուած է։

—Զինուորական բժիշկ Ասիմ պէյ, ուրիշ բժշկի մը ընկերակցութեամբ, անցեալ օր Բ. Դրան բոլոր պաշտօնատուններն աչքէ անցուց և քննեց այդ տեղերու մաքրութեան վիճակը։ Բասիմ պէյ տեղեկագիր մը պատրաստելով մատոյց ձեռնհաս իշխանութեան։

ՀԵՌԱԳՐԱԼՈՒՐՔ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ԴՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ

ՎԻԼՀԷԼՄ ԿԱՅՍՐ Ի ՌՈՒՍԻԱ

ՓԱՐԻԶ, 16 օգոստ.— Թ-ն Վիլհէլմ Կայսեր ի Ռուսիա այցելութիւնը քաղաքավարական գործ մ'եւեթ կը նկատէ։ Գերմանիոյ Կայսրն իւր հետ կը տանի Նորընտիր Նախարարապետը՝ Զօր. Ֆոն Քափրիվի՝ Զարին ներկայացնելու և ճանչցնելու նպատակաւ։ Թ-ն կը գովէ Զարին խաղաղասէր տրամադրութիւններն, որոց նոր ապացոյցներ են իւր նամակ առ Զօր. Վանովսքի՝ պատերազմական նախարարն Ռուսիոյ, և կարգ մը զօրքեր ժամանակէն յառաջ իրենց տուները ղրկելու կայսերական հրամանն։ Այս տնօրինութիւնք մասնաւոր նշանակութիւն կը ստանան հանդէպ ծայրայեղ սպառազինութեանց Գերմանիոյ։

ՎԻԵՆՆԱ, 16.— Աւստրիոյ արտաքին գործոց նախարարութեան բերան Ֆրէ-ֆենպլ-ֆ գոհունակութիւն կը յայտնէ Վիլհէլմ Կայսեր ի Ռուսիա ուղեւորութեան համար, զոր միջոց մը կը համարի եւրոպեան առկախ խնդրոց կարգադրման։ Վիլհէլմ Կայսր ապա Սիլեզիոյ մէջ պիտի տեսակցի Աւստրիոյ-Հունգարիոյ վեհապետին հետ։ Այս ևս իսաղաղաւէտ հաւաստիք մը պիտի լինի, թէև գերմանեւաւստրեան նիզակցութիւնը նոր հաւաստեաց չի կարօտիր։

Ի ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

ԱԹԷՆՔ, 16։ — Յունաստանի գահաժառանգին անդրանիկ որդւոյն մկրտութիւնն երկուշաբթի կը կատարուի։ Գահաժառանգ իշխանուհին (որ կանխահաս ծննդաբերութեան պատճառա

Հոֆման գնդապետ Ռուսիոյ Կայսեր կողմէ հրաւիրուեցաւ ներկայ գտնուելու ռուս զօրաց ռազմախորձերուն, և մեկնեցաւ ի Փեթերսպուրկ։

ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ

Ի ՌՈՒՍԻԱ

ՓԵԹԵՐՍԲՈՒՐԳ, 17 օգոստ. — Լրագիրք ոմանք կը ծանուցանեն թէ Սերպիոյ ժողովրդական կամ արմատական կուսակցութեան պետ Պ. Փաշիչ Մոսքուա կ'երթայ՝ Պելկրատ քաղաքին հաշուոյն տասն միլիոն ֆրանքի փոխառութեան մը կնքման համար բանակցելու։ — Պ. Կիրս Ֆինլանտիայէ վերադարձաւ՝ Վիլհէլմ Կայսեր ընդունելութեան ներկայ գտնուելու։

Ի ՍԵՐԲԻԱ

ՊԵԼԿՐԱՏ, 17. — Աւստրիոյ դեսպան Պ. Ֆոն Թէօմմէլ որ ժամանակէ մը հետէ ի Վիեննա կը գտնուէր, վերադարձաւ ի Պելկրատ։ — Ալեքսանդր պատանի թագաւոր Պելկրատի մօտ գտնուող բանակեցողը կ'երթայ զինուորական մարզանաց վարժուելու, և ժամանակ մը պիտի կենայ։ — Սերպ կառավարութիւնը կը հերքէ այն լուրը թէ Վիեննայի կառավարութիւնը բողոքեր է Վէլիքա-Սրպիա անուն ընկերութեան անցեալ կիրակի աւուր գումարման մէջ խօսուած ճառի մը դէմ։

Ի ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ՎԱԼԷՆՊՈՒՐԳ (Շլէզիա), 17. — Երեսփոխան Պ. Բիգդէր, իր պաշտօնին վրայ տեղեկութիւն տալով իր ընտրողներուն, ջերմ խօսքերով դրուատեց Վիլհէլմ կայսրը, որ մեծ և լուրջ պաշտօն մը կատարեց՝ աւանդութեան հանգստաւէտ ճամբաներէն հեռանալով՝ իւր իսկ շաւղին մէջ ընթանալու համար։ Յարեց թէ գործաւորական շարժման նուազումն հետեւանք է կայսեր հաշտարար զգացմանց և թէ գործաւորք սկսած են յարգել օրէնքը, որովհետեւ կ'զգան թէ կայսրը կը պաշտպանէ իրենց օրինաւոր պահանջումները

ՊԵՐԼԻՆ, 16. — Պետութեան Պաշտօնական Օրագիրը կը ծանուցանէ թէ Ներակոյտին գումարումն անմիջապէս յետոյ, կառավարութիւնը պիտի մատուցանէ ժողովրդական կրթութեան և ուղղակի տրոց բարենորոգման վերաբերեալ օրինագծերը։

ՖԱՌՆՈՒԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿ

ԲԱՐԻԶ, 17. — Զօրավար տ'Էբէյլի հրամանատարութեան ներքեւ Շալոնի բանակեցողին մէջ տեղի ունեցեալիք հեծելազօրաց ռազմախորձերուն երկրորդ մասին մէջ, հետեւեալ նորութիւնը պիտի փորձեն։ իրարմէ 80 քիլոմեթր հեռու գտնուած երկու զօրաբաժիններ պիտի փնտռեն զիրար և կռուին առանց կանխագոյն ծրագրի։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՑ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա, 6 Օգոստոս

Օսմանեան Քօնսոլիտ

Երեկ երեկոյ գոց. (Մէջ. Դ. Սերի		20	24
Գլխաւոր գոցուելէն վերջը	»	20	19
Բերայի մէջ	»	—	—
Առաւօտուն բացուելուս		20	21
Կէս օրին	»	20	21

ԻՍԹԻՒԱՆԷ ՏԱՒԻԼԻ

Երեկ երեկոյ		56	10
Այս առաւօտ		56	5
Կէս օր		56	5

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹԼԻՈՒ

Փոխառութիւն	Ա. Սերի	41	1/4
»	Բ. »	24	
»	Գ. »	20	26

ԲԱԺՆԵՑՈՒՄՆԵՐ

Սուրէթ ժէնէրալ	Աֆրէ. Լիր.	4	31
Ֆրէսի ժէնէրալ	Օսմ. »	9	6
Պանք տը Գոնս	» »	6	36
Սօս. Շանժ էվլէտօր	» »	4	33
Թրամուէյ	» »	497	
Բուլղլի երկաթուղի	Ֆր.	77	5/8
Բոսֆոր Լաւզէմի	Ֆ. կ.	133	

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

Օսմանեան սակի	ղրշ.	100	
20 ֆրանքնոց	»	57	18
Անգլիական սակի	»	110	3
Մարք (գերմանական սակի)	»	107	30
Իմպերիալ	»	90	35
Ֆրիմկի	»	51	16
Բուլղլի թղթադրամ	»	7	60
» արծաթ	»	82	
Մէճ. արծաթ (տարբ)	»	108	2
Վենոնոց	»	103	20
Չիլոնոց	»	103	10
Մէքսիկէ	»	101	30
Թուանիկներ	»	—	—

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Բարիզ, 16 Օգոստոս, ժամ 3 վայր. 10 երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ 3 %	94	60
» » 4 1/2 %	106	60
Օսմանեան քօնսոլիտ Սերի Դ.	18	97 1/2
Օսմանեան երկաթուղի	78	25
» Լիժիի բաժնեթուղթ	291	25
Պանք Օթոման	593	12 1/2
Գրեքի Լիոնէ	781	25
Իտալական Ռանթ 5 %	95	45
Հելլենական 5 %	470	
Բրիօրիթէ Թիւրք (1890)	418	75
Եգիպտական միացեալ	491	25
Պանք տը Բարի	813	75
Օսմ. մաքս. արծէթուղթ	458	75
Սուէյզի ջրանցք	2832	50
Սպանիական արտաքին	75	15/16
Ռիո Թինթօ	590	
Մէսաիրիոս	710	
Զէր Լանտրայի վրայ	25	30

Լոնտոն, 16 Օգոստոս, ժամ 6 վայր. — երեկոյ

Անգլ. քոնսոլիտ	96	9/16
Օսմ. » Սերի Դ.	18	11/16
» » » Ա.	42	3/4
» » » Բ.	24	1/2
» » » Գ.	18	3/4
Փոխառութիւն 1877	103	
Պանք Օթոման	13	11/16
Եգիպտական միացեալ (իւնիֆիտ)	96	15/16
» առանձ. (բրիմիէ)	101	1/2
Յոյոս Պանիէ	84	1/2
Ջոմանիայ (փոխառ. Ռոշիլտ)	100	3/4
Հելլենական 5 %	93	1/2
Մոնտէվիդէոյ »	77	1/4
Իսպանական 1889	98	1/2
Փոխառութիւն Բարիզի վրայ	25	30

Վիեննա, 16 Օգոստոս. ժամ — վայր. —

Օսմանեան երկաթուղի	36	20
» Լիժիի բաժնեթուղթ	125	60
Փոխառութիւն Լոնտոնի վրայ	115	60

Պերլին, 16 Օգոստոս. ժամ — վայր. —

Փոխառութիւն Լոնտոնի վրայ	20	45
Բուլղլի թղթադրամ	246	
Օսմանեան երկաթուղի	80	50
Օսմանեան քոնսոլիտ Սերի Դ.	18	70

ՊԱՏԱՍԽԱՆԻ

«ՄԱՍԻՍ»Ի ԳՈՒԼԻՍ 1 ԹՈՒՎՈՎ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԱԼ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ. «ԱՂԳԱՑԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ»

Quand la démence se mèle d'être méthodique, la raison n'a plus qu'à lui quitter la place. Str.

Այն նշանաւոր յօդուածին առթիւ պարտէր արդարեւ տեղի տալ, յիշելով մանաւանդ զրան իմաստնոյն թէ «Տուր իմաստնոյն պատճառս, և իմաստնագոյն լիցի,» և մի այնպիսւոյն «որ յաւելցէ առեալ զքեզ»։ Բայց որպէս զի չկարծուի թէ յօդուածն առանց պատասխանի տալոյ է, պիտի ջանանք ըսել ինչ որ կարող ենք։

Յօդուածն է արդարեւ նշանաւոր, իբրեւ թշնամական և զրպարտիչ ընդդէմ ազգային լեզուին, այն է գրաբարի, այն աղնիւ և հոյակապ լեզուին որով գրեցին ի բազում դարս հայ վիպասանք զիւրեանց քնարական և դիւցազնական երգեր, զորս ընթեռնուին կղկթելով «բազմութիւն մարդկան ժողովրդոց նախարարացն և չինականութեանն» (Բուզ.), թէպէտ ժամանակն, թերեւս և անչափ նախանձ մեր նախնի քրիստոնեայ հարց արար այնպէս զի դոյզն հատակոտորներ միայն հասնին առ մեզ այն երգերէն։ այն աղնիւ և հոյակապ լեզուին, ասեմք, որով երանելի թարգմանիչք մեր անհնարին դժուարութեամբ իրրեւ կէս դար աշխատելով աւանդեցին մեզ մեր բազմադարեան մատենագրութեան աղնուագոյն և առատագոյն մասն։ «Ուշ եղեալ երանելեացն զիւրեանց ազգին զդպրութիւն առաւել յարգել և դիւրացուցանել, ձեռն ի գործ արկանէին ի թարգմանել և ի գրել» (Կորիւն). որպէս և յետ նոցա մինչեւ ի մեր ժամանակս ազգին բանգէտ մասն այն լեզուաւ թարգմանեց և գրեց աւելի կամ նուազ մաքրութեամբ։

Մեք նկատեմք, և ոչ մեք միայն, այլ և մեծագոյն և աղնուագոյն մասն ազգին, նա մանաւանդ ողջոյն իսկ ազգն, անուս և առանց դպրութեան հայն անգամ (բաց ի մեր բարեկամէն, և թերեւս յոմանց ողջամիտ ընկերաց նորա) նկատեն զգրաբարն իբրեւ պատուականագոյն պանծալի աւանդ մեր նախնիներէն մեզ տրուած և թէպէտ դժբախտ դիպուածներով եղած է այնպէս, որ այս լեզուին կատարեալ գիտութիւնն մնացած է անծանօթ ազգին մեծ մասին, սակայն մեծարանքն և սէրը չեն դադրած երբէք, որպէս և ոչ մշակութիւնն և պէտք ազգին ընտիր մասէն։ Հին հայերէնն է մեր գիտուն, արդի բառով, դասական, լեզուն։ առանց այսր լեզուի ուսման չկայ հայ գիտուն, ինչպէս չկայ եւրոպացի գիտուն առանց ուսման յունարէնի և մանաւանդ լատիներէնի, որ են դասական լեզուք եւրոպացւոց եւ ոչ այսչափ միայն, գրաբարն ունի ի մօտոյ աղերս մեր ազգային գոյութեան։ Այն օր որ գրաբարի ուսումն ի սպառ դադարի ազգէն, հայ ազգը դադարի ի լինելոյ մի կայ մարմին։ ինչպէս վերջին օրերս գիտուն յոյն մի, երբ հարցուեցաւ թէ «ինչ օգուտ ունի ձեզ հին հելլենական լեզուն, մինչ դուք ունիք այժմ արդի յունարէնն որով խօսիք և գրէք։ թողէք այն տաժանելի լեզուն,» յոյնը զայրացմամբ պատասխանեց։ «թէ ինչ օգուտ ունի մեզ հին հելլենարէնն, զայն օտարական մի չէ կարող գիտնալ։ բայց ամէն յոյն գիտէ և զգայ, այնպէս որ եթէ հելլենարէնն խափանուի, յոյն ազգն համարի ջնջուած»։ Ուրիշ յոյն մի ըսած է։ «Տեսանէ՞ք զայս մեծ ջան և անհնարին ծախս զոր կ'ընէ յոյն ազգն բազմացուցանել դպրոցներ արու և էգ տղայոց, հելլենարէն լեզուին ուսման համար է և ոչ այլ ուսմանց զոր մեր մանկտին կարեն ուսանել նաեւ յայլ դպրոցս»։ Աստի դիւրին է տեսնել թէ քանի տարբեր է ի մասին ազգային լեզուի մեզ բախտակից Ցունաց ոգին յոգւոյ մեր պատուական յօդուածագրին որ գոչէ։ «Կը կռուինք գրաբարի դէմ, վասն զի մեր դպրոցական ծրագիրներու մէջ հայերէն լեզուի ուսումը հիմը գրաբարն է»։ «Պէտք է գրաբարի ուսումը ջնջել դպրոցներէն»։ O temhora, o mores! իբրեւ շնորհ համարի ներելի միայն «պահել գրաբարի ուսումը բարձրագոյն դասին» Դարձեալ գրելով տայ հրաման, բայց գրաբարեաններու միայն և ոչ այլոց, «կարդալ հին լեզուով գրքեր»։ և յաւելու։ «Թող կարդան անոնք ինչ որ կ'ուզեն, նոյն իսկ Դաւիթ անյաղթը»։ Մեք գիտեմք ինչ պարտէ մեզ կարդալ։ կարդամք նաեւ զԴաւիթ անյաղթ, քանզի անդ եւս ունիմք բազում ինչ յուսանել։ բայց կարծեմք քան զմեզ ինքն և իւրքն ունին պէտս կարդալոյ զԴաւիթ անյաղթ իբրեւ օրինակ խանդարման լեզուի։

Բայց տեսնենք թէ ինչ են մեր բարեկամին պատճառներն յորոց չարժեալ պահանջէ զջնջումն գրաբարին։ Նախ՝ վասն զի «գրաբարը շատ դժուար լեզու է։ զայն ուսուցանելու համար հարկ է չարչարել։ տառապեցնել աշակերտներու միտքը»։ Երկրորդ՝ վասն զի «գրաբարը կը վնասէ աշխարհաբարի զարգացումին»։ Երրորդ՝ վասն զի գրաբարն է առաջին խոչընդոտը հասատատելու համար միութեան կապ մը զանազան երկիրներու Հայոց մէջ։ «չորրորդ՝ վասն զի «գրաբարը կը մեռցնէ ազգային պատմութեան ուսումը»։ Հինգերորդ՝ վասն զի «գրաբարը կը տկարացնէ կրօնքը»։ Յօդուածագիրն ջանայ հաստատել իւր այս կարծեցեալ պատճառներն երկայն հաւանութիւններով, զորս, գէթ գլխաւորներն, պիտի ջանամք հերքել մի ըստ միոջի։

Առաջին պատճառին համար թէ «գրաբարը շատ դժուար լեզու է։ զայն ուսուցանելու համար հարկ է չարչարել, տառապեցնել աշակերտներու միտքը», կ'ըսենք թէ, այս պատճառն, հին դպրոցական ոճով, եթէ ցուցանէ ինչ՝ յոյժ ցուցանէ։ եթէ պարտ է ջնջել գրաբարի ուսումը, վասն զի դժուար է, կը չարչարէ, կը տառապեցնէ աշակերտաց միտքը, ապա պարտ է ջնջել նաև ուսողութեան (մաթեմաթիգայի), քիմիայի և ուրիշ գիտութեանց ուսումներն։ պարտ է թողուլ նաև գաղիերէն լեզուի ուսումը, քանզի սոքա եւս ոչինչ ընդհատ, մանաւանդ թէ շատ աւելի դժուարին են, չարչարիչ և տառապեցուցիչ մտաց աշակերտաց քան հայերէն գրաբարի ուսումը։ Բայց և այն ճշմարիտ չէ, կամ գէթ աւելաբանութիւն է, թէ գրաբարի ուսումն այնչափ դժուարին, չարչարիչ և տառապեցուցիչ է մտաց աշակերտաց որչափ կարծէ յօդուածագիրն։ Հին հայերէնի քերականութիւնն, այսինքն հոլովանց ինչ, բայերու չորս լծորդութեանց և սակաւ զարտուղի բայերու ձեւերն, զորոց մեծ մասն ունի նաև մեր արդի հայերէնն, միթէ ունի՞ն քան զգաղիերէնի քերականութիւնն աւելի դժուարութիւն մինչեւ արտաքսել զհայերէնն դպրոցներէ։ նոյնպէս մեր լեզուին համաձայնութիւնն (szntaxe) աւելի կնճռեալ և դժուարիմաց է քան զգաղիերէնին իւր բայերու ժամանակներուն, անցեալ ընդունելութեանց բազմապիսի նուրբ կանոններով։ Գիտութիւն և լեզու ուսանելու կամ ուսուցանելու համար պարտ է նայիլ ոչ այնչափ դժուարութեան որչափ հարկին և պիտանութեան։ Բայց «գրաբարը մեզ բնաւ օգուտ չունի», կ'ըսէ մեր բարեկամը։ սակայն առ այս չունի ուրիշ փաստ եթէ ոչ զիւր քիմն։ Եթէ ճաշակով պիտի դատենք, հակառակն է մեր ճաշակը։ հակառակն էր յառաջ քան զմեզ այնչափ երեւելի հանճարներու ճաշակը որ մինչեւ տուաւ գրել Հայկեր։ ուստի յիշելով առ այժմ հասարակաց առածը, De gustibus non est disputandum, անցնինք յաջորդներուն, ուր տեսնենք թեւեւս բանաւոր պատճառներ ի հանդէս օգտի և պիտանութեան գրաբարին։

Երկրորդ պատճառին թէ «գրաբարը կը վնասէ աշխարհաբարի զարգացումին», մեր պատասխանն է ասա համառօտիւ թէ գրաբարն վնասած չէ, այլ մանաւանդ նպաստած է մեր աշխարհաբարին և պիտի նպաստէ։ հարցունենք միայն թէ ո՞ր լեզուն կը նպաստէ իւր երեւակայեալ աշխարհաբարին, թրքերէ՞նն թէ քրդերէն կամ չը՞փերէն։

Երրորդ խնդրոյն համար կ'ըսենք թէ գրաբար լեզուն իբրեւ մի և միակ, է արդէն կապ ի մէջ այլ և այլ երկիրներու Հայոց որ այս լեզուն գիտեն։ այլեւայլ ուսումներով գրել հարկ է նոցա միայն որ անգէտ են գրաբարի։ և այս հարկ այնչափ առաւել նուազի, որչափ առաւել բազմանան հմուտք գրաբարի։ Բայց ոչ այսպէս ուսումներու համար որ աւելի կամ պակաս տարբեր են իրարմէ, ինչպէս պիտի տեսնենք յետոյ։ և ոչ ոք կարէ պնդել և ոչ իսկ մեր կարմիր աշխարհաբարեանն, թէ յայն վիճակ գալ անհնար է, այսինքն ընել այնպէս որ գրեթէ ամէն Հայ որ՝ զդպրոցական ընթաց կատարէ՝ լիցի ըստ բաւականին հմուտ գրաբարի։ աւելի ուսումներ ընենք, պարզ գրաբար մը քիչ չատ հասկնայ։ Ինչ որ ըսինք չատ յայտնի եւ բնական է։ Զարմանամք սակայն թէ տրամաբանն մեր պնդէ զհակառակն։ «Գրաբարն, ասէ, է առաջին խոչընդոտը հասատատելու համար միութեան կապ մը զանազան երկիրներու Հայոց մէջ։» Այն ևս զարմանալի է մանաւանդ, որ փոխանակ հասատատելու ինչ որ կը պնդէ, այսինքն փոխանակ հասատատելու թէ այլեւայլ երկիրներու Հայոց մէջ նոքա որ գրաբար գիտեն՝ զիրար չեն կրնար հասկնալ գրաբարով, քանզի զայս կը նշանակէ կապ, կ'ըսէ, «Մեր ժողովուրդը բնաւ գրաբար չհասկնար», և ցուցնելու համար իւր հռետորական հանճարը, փոխելով հասկնալ բառը գրել խօսելու՝ որ տարբեր բաներ են, կ'ընէ երկար թուումն մասանց։ «Պօլսի հայը, կ'ըսէ, գրաբար չգրեր չխօսիր, Թարբերդի հայը գրաբար չգրեր չխօսիր, Փարիզի հայը գրաբար չգրեր չխօսիր, Նիւեորքի հայը գրաբար չխօսիր չգրեր, Երեւանի հայը գրաբար չգրեր չխօսիր, Թիֆլիզի հայը գրաբար չգրեր չխօսիր, Թեհրանի հայը գրաբար չգրեր չխօսիր, Կալացի հայը գրաբար չգրեր չխօսիր։» Բայց խնդիրն այս չէ, մեք գիտեմք թէ այն այլեւայլ երկիրներու Հայք զորս կը թուէ, գրաբար չեն գրեր չեն խօսիր։ յօդուածագրին գործը չէր ցուցնել զայս, այլ ցուցնել թէ այլեւայլ երկիրներու Հայք գրաբարով չեն հասկնար և չեն կարող հասկնալ զիրար։ և որովհետեւ չէր կրնար ցուցնել զայս, փոխէ զխնդիրն, եւ կարծէ զայն լուծեալ, ըսելով թէ արդի հայք գրաբար չեն գրեր չեն խօսիր։ Մեք ջանամք դպրոցական ծրագիրներու մէջ դնել գրաբարի ուսումը, կամ այլով բանիւ՝ ընել որ ամէն կրթեալ Հայ հասկնայ ըստ բաւականին գրաբար լեզուն, ոչ թէ վասն զի այլեւայլ երկիրներու Հայք «կը խօսին կը գրեն գրաբար», այլ որպէս զի ազգին գէթ մեծագոյն մասն որ դպրոցական ընթաց կատարէ՝ հասկնայ իւր հայրենի լեզուն։ զոր օրինակ յոյնք ուսուցանեն հելլենարէն, ոչ վասն զի արդի յոյնք կը գրեն կը խօսին հելլենարէն, այլ որպէս զի ամէն յոյն, այր ու կին, որչափ հնար է, իբրեւ ճըշմարիտ հելլենացի, հարազատ զուտ այն նշանաւոր ազգին, գիտնայ հելլենարէն, իւր նախնեաց լեզուն, իւր բնիկ լեզուն։ եւ ի՞նչ վնաս կայ ազգին, եթէ գտնուին եւս որ գրեն կամ թարգմանեն այն լեզուաւ։ Մեք թարգմանեցինք գրաբարի Լաֆոնդենի առակներն, և եթէ տպագրութեամբ եւս ի լոյս ընծայեմք, միթէ վնա՞ս գործեմք ազգին, ոչ երբէք, ինչպէս չգործեցին վնաս ազգին նոքա որ թարգմանեցին Հոմերոսներ, Վիրգիլիոսներ, Բսենոփոններ, Կուրտիոսներ, Կիկերոններ, Պոսիւէներ, Ֆէնէլոններ, Ռոլէններ, և այլ ոչ սակաւ հին և նոր ընտիր մատենագիրներ, թէպէտ մեր սրամիտ բարեկամն դատի անօգուտ այնպիսի աշխատութիւններ։ «Նախնիք, ասէ, թարգմանած էին, իրենք ալ թարգմանեցին, տուին ազգին խել մը թարգմանութիւններ որք չէին գոհացներ մեր պէտքերէն և ոչ մին,» ապա են անպիտան։

Գաւառական բարբառներ կամ ռամկօրէններ (patois) կան նաեւ եւրոպական ազգաց մէջ, բայց կայ նաեւ գրոց լեզու զոր կը հասկնայ փոքր ի չատ բոլոր ազգն։ Այսպէս էր ի հնումն և ի Հայս։ չատ գաւառներ ունէին զիւրեանց կօրճայն, այսինքն ուրոյն գաւառական լեզուն, բայց գրաբարն որով գրէին վիպասանք, որով գրեցին և թարգմանիչք մեր, էր ընդհանուր ազգային լեզու։ այսպէս եղաւ յայնոյրդ դարերու մէջ, ամէն դար ունեցաւ զիւր ռամկօրէն, բայց գրաբարն, ըստ էութեան, էր տիրող լեզուն։ այսպէս է գէթ ըստ սկզբան եղարդիս։ Տեղական և պատմական հարկը ծնած է ռամկօրէններ, սոքա, եթէ գրուի եւս նոքաք վասն տեղական պիտոյից, ամենեւին ոչ վնասեն գրաբարին, մեք եւս գրած ենք և գրեմք ռամկօրէնով, կամ լաւ եւս ասել մեր աշխարհաբարով, և ջանամք եւս յղկել, և զարգացուցանել զայն ըստ մարթելոյ և ըստ պահանջելոյ գրագիտական պիտոյից, ապա եմք ոչ գրաբարեան միայն, այլեւ աշխարհաբարեան և աշխարհաբարաչէն։ և համարիմք լաւագոյն լինել աշխարհաբարաչէն գրաբարեան քան գրաբարակործան աշխարհաբարեան, որպիսի խոստովանի լինել բարեկամ մեր, և ոչ խոստովանի միայն, այլ և պարծի եւս։ «Անոնք որ, կ'ըսէ, մենէ առաջ կռուեցան գրաբարի դէմ՝ ձեռք բերին նշանաւոր արդիւնքներ։ արդի աշխարհաբարեանները կը շարունակեն այդ կռիւ, իրենք ալ արդիւնքներ ձեռք պիտի բերեն, իսկ մեր յաջորդները բոլորովին յաղթական պիտի հանդիսանան։» Մեք փափաքիմք որ օտարք կանգնէին այս յաղթանակը քան Հայ մը, եթէ երբէք պիտի թողու նախախնամութիւնն որ կանգնուի այսպիսի տխուր յաղթանակ։ հոս կ'ըսենք միայն մեր բարեկամին ինչ որ ըսաւ երբեմն Մեռուժան Ուռնայրի, «Աստ արկեր զգալիւ գիրկս, բայց թէ ժողովել կարիցես, մեծ զարմանք իցեն»։

Չորրորդ և հինգերորդ խնդրոց, այն է պատմութեան և կրօնից համար ահա մեր հանճարեղ բարեկամին վճիռը։ «Գրաբարը կը մեռցնէ ազգային պատմութիւնը, կը տկարացնէ կրօնքը։» այլուր, «գրաբարը կը վնասէ մեր ազգային պատմութեան և մեր կրօնքին»։ Բայց տեսնենք թէ կարող եղած է հաստատել իւր վճիռը։ «Պատմութեան նպատակը, կ'ըսէ, լեզու տարածել չէ, այլ բան սորվեցնել։ Պատմութիւնն որքան աւելի ժողովրդի հասկցած լեզուով աւանդուի, այնքան աւելի կը հասնի իւր նպատակին։» Բայց գրաբարեաններն որք ուղղութիւն կուտան ազգային դաստիարակութեան, այն գաղափարն ունին թէ, եղիշէն ու Խորենացին պէտք է կարդալ նոյն իսկ իրենց բնագիր լեզուովն։ Այս արտաքոյ պահանջումի արդիւնք է որ ազգին անծանօթ մնացած են Եղիշէ, Խորենացի, Ագաթանգեղոս, Լաստիվերտցի և այլն։ քանի մը մասնագէտներ, քանի մը ուսուցիչներ և վարդապետներ, ահա գրաբար պատմագիր կարդացողներն։ Իսկ այն օր որ պատմութիւնը կը դադրի գրաբար ըլլալէ, կ'ըլլայ միանգամայն ժողովրդական, ինչպէս տեսնուեցաւ Խորենացի աշխարհաբար թարգմանութիւնը։ Ուրեմն եթէ կ'ուզենք որ մեր ազգային պատմութիւնը տարածուի ժողովրդի մէջ, պէտք է զայն փրկել գրաբարէն, և աշխարհաբար թարգմանութեամբ տարածել ժողովրդի մէջ։»

Ոչինչ ընդհատ հանճարով, նա մանաւանդ բարեպաշտ նախանձու պարզէ հինգերորդ խնդիրն։ «Իսկ գրաբարին տուած վնասը, ասէ, կրօնքին, չատ մեծ է։ Կրօնական գիրքերն ամէն գրական, պատմական, գիտական գործերէ աւելի պէտք է գրուին իսկ ժողովրդական լեզուով։ Կրօնքը բուն իսկ ժողովրդի համար է։ ԲԷԼԷ, ՊՐԷՏ ԴԷ ԼԱ ՊՐԷՍԷ համար է առաւելապէս կրօնքը։ Բարիներուն միտիթարանքն է։ չարերուն ուղեցոյցը։ ուրեմն չատ բնական է որ կրօնքն աւանդուի այն լեզուով որ հասկնալի է հանրութեան։ Քրիստոս միայն գրագէտներուն համար չքարոզեց ու չմեռաւ։ այդքան յաւակնութիւն թող չունենան։ Արդ ի՞նչ օգուտ ունին Քրիստոսի քարոզութիւններն, եթէ անհասկնալի են ժողովրդին։» Ըստ այսմ ուրեմն, որպէս զի ժողովուրդը չմնայ տգէտ ազգամութեան և կրօնից, պարտ է ազատել մեր Նախնեաց պատմական և կրօնական գրեանն «գրաբարի երկաթէ շղջանակէն,» այսինքն՝ թարգմանել զնոսա աշխարհաբար։ Արդարեւ գեղեցի՜կ խորհուրդ։ Այս սուհետեւ պիտի տեսնենք ուրեմն հին Հայ մատենագիրներ որ գրած են զպատմութենէ և զկրօնից, ինչպէս Ագաթանգեղոս, Բուզանդ, Կորիւն, Խորենացի, Զենոբ, Եղիշէ, Փարպեցի, Յովհան Մամիկոնեան, Սէբէոս, Դեւոնդ, Ասողիկ, Յովհան կաթողիկոս, Թովմա Արծրունի, Լաստիվերտցի, Ուռհայեցի, Սամուէլ երէց, Սմբատ, Վարդան, Կիրակոս, նաեւ Յարդի յոյնք կը գրեն կը խօսին հելլենարէն, այլ որպէս զի ամէն յոյն, այր ու կին, որչափ հնար է, իբրեւ ճըշմարիտ հելլենացի, հարազատ զուտ այն նշանաւոր ազգին, գիտնայ հելլենարէն, իւր նախնեաց լեզուն, իւր բնիկ լեզուն։ եւ ի՞նչ վնաս կայ ազգին, եթէ գտնուին եւս որ գրեն կամ թարգմանեն այն լեզուաւ։ Մեք թարգմանեցինք գրաբարի Լաֆոնդենի առակներն, և եթէ տպագրութեամբ եւս ի լոյս ընծայեմք, միթէ վնա՞ս գործեմք ազգին, ոչ երբէք, ինչպէս չգործեցին վնաս ազգին նոքա որ թարգմանեցին Հոմերոսներ, Վիրգիլիոսներ, Բսենոփոններ, Կուրտիոսներ, Կիկերոններ, Պոսիւէներ, Ֆէնէլոններ, Ռոլէններ, և այլ ոչ սակաւ հին և նոր ընտիր մատենագիրներ, թէպէտ մեր սրամիտ բարեկամն դատի անօգուտ այնպիսի աշխատութիւններ։ «Նախնիք, ասէ, թարգմանած էին, իրենք ալ թարգմանեցին, տուին ազգին խել մը թարգմանութիւններ որք չէին գոհացներ մեր պէտքերէն և ոչ մին,» ապա են անպիտան։

Գաւառական բարբառներ կամ ռամկօրէններ (patois) կան նաեւ եւրոպական ազգաց մէջ, բայց կայ նաեւ գրոց լեզու զոր կը հասկնայ փոքր ի չատ բոլոր ազգն։ Այսպէս էր ի հնումն և ի Հայս։ չատ գաւառներ ունէին զիւրեանց կօրճայն, այսինքն ուրոյն գաւառական լեզուն, բայց գրաբարն որով գրէին վիպասանք, որով գրեցին և թարգմանիչք մեր, էր ընդհանուր ազգային լեզու։ այսպէս եղաւ յայնոյրդ դարերու մէջ, ամէն դար ունեցաւ զիւր ռամկօրէն, բայց գրաբարն, ըստ էութեան, էր տիրող լեզուն։ այսպէս է գէթ ըստ սկզբան եղարդիս։ Տեղական և պատմական հարկը ծնած է ռամկօրէններ, սոքա, եթէ գրուի եւս նոքաք վասն տեղական պիտոյից, ամենեւին ոչ վնասեն գրաբարին, մեք եւս գրած ենք և գրեմք ռամկօրէնով, կամ լաւ եւս ասել մեր աշխարհաբարով, և ջանամք եւս յղկել, և զարգացուցանել զայն ըստ մարթելոյ և ըստ պահանջելոյ գրագիտական պիտոյից, ապա եմք ոչ գրաբարեան միայն, այլեւ աշխարհաբարեան և աշխարհաբարաչէն։ և համարիմք լաւագոյն լինել աշխարհաբարաչէն գրաբարեան քան գրաբարակործան աշխարհաբարեան, որպիսի խոստովանի լինել բարեկամ մեր, և ոչ խոստովանի միայն, այլ և պարծի եւս։ «Անոնք որ, կ'ըսէ, մենէ առաջ կռուեցան գրաբարի դէմ՝ ձեռք բերին նշանաւոր արդիւնքներ։ արդի աշխարհաբարեանները կը շարունակեն այդ կռիւ, իրենք ալ արդիւնքներ ձեռք պիտի բերեն, իսկ մեր յաջորդները բոլորովին յաղթական պիտի հանդիսանան։» Մեք փափաքիմք որ օտարք կանգնէին այս յաղթանակը քան Հայ մը, եթէ երբէք պիտի թողու նախախնամութիւնն որ կանգնուի այսպիսի տխուր յաղթանակ։ հոս կ'ըսենք միայն մեր բարեկամին ինչ որ ըսաւ երբեմն Մեռուժան Ուռնայրի, «Աստ արկեր զգալիւ գիրկս, բայց թէ ժողովել կարիցես, մեծ զարմանք իցեն»։

Զորրորդ և հինգերորդ խնդրոց, այն է պատմութեան և կրօնից համար ահա մեր հանճարեղ բարեկամին վճիռը։ «Գրաբարը կը մեռցնէ ազգային պատմութիւնը, կը տկարացնէ կրօնքը։» այլուր, «գրաբարը կը վնասէ մեր ազգային պատմութեան և մեր կրօնքին»։ Բայց տեսնենք թէ կարող եղած է հաստատել իւր վճիռը։ «Պատմութեան նպատակը, կ'ըսէ, լեզու տարածել չէ, այլ բան սորվեցնել։ Պատմութիւնն որքան աւելի ժողովրդի հասկցած լեզուով աւանդուի, այնքան աւելի կը հասնի իւր նպատակին։» Բայց գրաբարեաններն որք ուղղութիւն կուտան ազգային դաստիարակութեան, այն գաղափարն ունին թէ, եղիշէն ու Խորենացին պէտք է կարդալ նոյն իսկ իրենց բնագիր լեզուովն։ Այս արտաքոյ պահանջումի արդիւնք է որ ազգին անծանօթ մնացած են Եղիշէ, Խորենացի, Ագաթանգեղոս, Լաստիվերտցի և այլն։ քանի մը մասնագէտներ, քանի մը ուսուցիչներ և վարդապետներ, ահա գրաբար պատմագիր կարդացողներն։ Իսկ այն օր որ պատմութիւնը կը դադրի գրաբար ըլլալէ, կ'ըլլայ միանգամայն ժողովրդական, ինչպէս տեսնուեցաւ Խորենացի աշխարհաբար թարգմանութիւնը։ Ուրեմն եթէ կ'ուզենք որ մեր ազգային պատմութիւնը տարածուի ժողովրդի մէջ, պէտք է զայն փրկել գրաբարէն, և աշխարհաբար թարգմանութեամբ տարածել ժողովրդի մէջ։»

Ոչինչ ընդհատ հանճարով, նա մանաւանդ բարեպաշտ նախանձու պարզէ հինգերորդ խնդիրն։ «Իսկ գրաբարին տուած վնասը, ասէ, կրօնքին, չատ մեծ է։ Կրօնական գիրքերն ամէն գրական, պատմական, գիտական գործերէ աւելի պէտք է գրուին իսկ ժողովրդական լեզուով։ Կրօնքը բուն իսկ ժողովրդի համար է։ ԲԷԼԷ, ՊՐԷՏ ԴԷ ԼԱ ՊՐԷՍԷ համար է առաւելապէս կրօնքը։ Բարիներուն միտիթարանքն է։ չարերուն ուղեցոյցը։ ուրեմն չատ բնական է որ կրօնքն աւանդուի այն լեզուով որ հասկնալի է հանրութեան։ Քրիստոս միայն գրագէտներուն համար չքարոզ

PHŒNIX FIRE OFFICE

ԱՒԱՏՉՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՊԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՍՈՅԹ Անգղ. Ոսկի 1,000,000

"ՖԻՆԻՔՍ"

Հիմնեալ ի Լոնտոն յամին 1782

ՖԻՆԻՔՍ, հիմնեալ առաւելքան մի դար յառաջ, սոսկ հրդեհի ապահովագրութեան ընկերութիւն մ'է՝ որոյ բաժնետէրերը Անգղիոյ ամենահարուստ և հանրածանօթ դրամատէրեր են՝ ունենալով անսահման պատասխանատուութիւն։

ՖԻՆԻՔՍ ընկերութեան աշխարհահռչակ առատաձեռնութեան մի գլխաւոր ապացոյցն է 17,000,000 Անգղ. ոսկւոյ գումարն զոր ցարդ վճարած է հրդեհի ծնասուց համար։

51

ՖԻՆԻՔՍ ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ ընդդէմ հրդեհի և կայծակաց՝ կայուածք, կարասիք և ապրանք՝ յոյժ նպաստաւոր պայմանօք և միջնորդութեամբ ստուգագրելոց, որք ունիւք լիազօր իշխանութիւն կարգադրելու անմիջապէս մեր ապահովագրելոց կրած ծնասներն։

Հ. ՍՈՒԱՆ և ԸՆԿ. ընդհ. գործակալք Կ. Պոլսոյ, Պուլկարիոյ և Սեւ ծովու եզերաց
Թիւ 12, Սանտալճը խան, Գալաթիա, Աւստրիական թղթատան վերեւ։

HAMBURG MUNICH UNITED

ՀԱՄՊՈՒՐԳ եւ ՄԻՒՆԻԽ

ՄԻԱՑԵԱԼ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔ ԸՆԴՊԷՄ ՀՐԴԵՀԻ

Դրամագլուխ	ֆռանք	8,000,000
Պահեստի դրամ ցվերջ յունիս 1889	»	5,604,722
Տարեկան հասոյթ » »	»	12,773,779

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՔՍ ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՄԲ կ'ապահովագրեն մթերանոցներ և բնակութիւններ և սոցա մէջ գտնուած վաճառքներ և կարասիներ խիստ չափաւոր սակագնօք։

Լիազօր ներկայացուցիչ Կ. Պոլսոյ

ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ, Պոլիս, Պահչէ-Գաբու, Անանիատիս խան.

3

ՖՈՒԱՆՔՖՕՐԹՈՒԱԶ

ԾՈՎԱՑԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամագլուխ ֆռանք 6,250,000 Պահեստի դրամ ֆռանք 1,270,300

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ չոգենաւուց և առագաստանաւուց վրայ բեռցուած վաճառքներ, ինչպէս նաև թղթատարական և փոխադրական ընկերութեանց յանձնուած թանկագին նիւթեր և գրամ պարունակող ծրարներ խիստ նպաստաւոր պայմանօք և սակագնօք։ Սոյն նիւթերու վրայ մեծաքանակ գումարներ կարենալ ապահովագրելու համար Ընկերութիւնս միացած է եւրոպեան 13 լուրջ ապահովագրական հաստատութեանց հետ որոց դրամագլուխն ու պահեստի դրամն է Աւելի քան 100,000,000 ֆռանք

Լիազօր ներկայացուցիչ համայն Թուրքիոյ

3

ԻԼԱՆ

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՖԷԻՐԻ

Թէլ Թիմուր տէմէթ իքի եիւզ օն, պէհէր գանթարը ճէտիսի եիւզ ալթմըշ զուրուշ։

Թիմուր չէնպէր տէմէթ օն սէքիզ, պէհէր գանթարը ճէտիսի եիւզ ալթմըշ զուրուշ։

Թիմուր սաճ տէմէթ եիւզ էլլի պէշ, պէհէր գանթարը ճէտիսի եիւզ ալթմըշ զուրուշ։

Էվրօքաքեարի գազմա ատէտ իւշ պին, պէհէրի օն զուրուշ։

Պիր սէնէտէ լիւզումի մըգտարը ալընճաճագ եէրլի իմալի պալթա, պէհէրի օն սէքիզ զուրուշ։

Յարաճխանէ անպարընա պիր սէնէտէ լիւզումի մըգտարը ալընճաճագ գօլանլըգ ալթը նէվ քէթէն վէ բամուգ չէրիտլէր։

Անպարը մէղքիւբ իչիւն միւնագասաեա գօնուան պալէտատ մուրագամ ալթը գալէմ թիմուր վէ սայիրէ ֆիլաթը մուրագամալէր իլէ թալիպլերի էօհտէսինտէ օլուպ ադսըթօսը ալթընճը կիւնիւ գարարը գաթիլերի վիրիլէճէկինտէն իթաա թալիպ օլանլարը մագամ Սէրասքէրի լէվազիմաթ տաիրէսինէ կէլմէլերի իլան օլունուր։

2 աղուսթոս 1890 172
Նո. 29 3—3

ԻԼԱՆ

ՊԱՊԸ ՍԷՐԱՖԷԻՐԻ

Հայվանաթը միրիլ իչուն միւպայեա օլունճաճը իլան գելընան եիւերմի պիր պին ճէտիսի գանթար սամանը պէհէր գանթարը եիւրմի զուրուշա թալիպի էօհտէսինտէ օլուպ ադսըթօսը բուսինին սէքիզնինի կիւնի գարարը գաթիսի վիրիլէճէկի վէ իրթէսի կիւնի եիւզտէ պէշ թէնզիլի գապուլ օլունճաճը ճիհէթլէ իթասընա թալիպ օլանլարը մագամ Սէրասքէրի լէվազիմաթ տաիրէսինէ կէլմէլերի իլան օլունուր։

3 աղուսթոս 1890 173
Նո. 30 3—3

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՑԿԱԿԱՆ եւ ՄԱՐՈՒԵԱՆ
Ն. ԲԱՔԻԼ եւ ԸՆԿ.
Մ-ր-ի-ա-ի և Բ-ր-ի դէջ- կ-ն-ա-ա-ր-գ-ե-ք-ռ-ա-ռ

Սամսոն, Տրապիզոն, և Պաթում երթալիք յառաջիկայ չոգենաւն է Մէրսէ-ի որ օգոստոս 20ին Մարսիլիայէն և օգոստոս 26ին Կ. Պոլսէն պիտի մեկնի։

Մարսիլիա երթալիք յառաջիկայ չոգենաւնէ Մարսէլի որ պիտի մեկնի օգոս. 22ին։

Բարիզ-Լիոն-Մարսիլիոյ երկաթուղեաց ուղեւորութիւնն ի միասին առնլով,

Ա. կարգ 250 ֆրանք
Բ. » 178 »

Ո-ղ-ն և ա-ր-է ա-գ-ա-ր-ա-ն
Նաւագէնքի, ուղեւորութեան և այլ տեղեկութեանց համար

Դիմիմել առ գործակատարն
ԹՐՈՄՈՒ ԲՐԳՈՒԼ
Թիւ 17-18 Քիւչիւք Միւսէթ
Մոմճանէ փողոց, Թիւ 14

14

Արտօնատէր Ս. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՑ

ԱՐՈՂՋՈՒԹԻՒՆ—ՈՅԺ—ԿՈՐՈՎ

ՖՈՍՖՈՏԻՆ ՏՈԹԹՈՐ ԼԱԼՈՐԻ —Վերջին քսան և հինգ տարուան մէջ ապացուցուած է թէ այս գեղը ՖՈՍՖՈՐԱԿԱՆ ՄԻԱԿ ԴԱՐՄԱՆՆ է որ մինչեւ ցարդ գտնուած է, կատարելագործելու համար ուղեղի հիւանդութիւններն, անգամալուծութիւն, քնատութիւն, զառանցանք, առանական կարողութեան վազելու կորուստ, եւ առանական այժերու կորուստէն յառաջ եկած ամէն գործարանական խանգարում։

Կը բուժէ գժուարամարսութիւնը, ջղային եւ օրուի հիւանդութիւնները, լեարդի եւ երիկամանց հիւանդութիւններն, արեան շրջանի բոլոր խանգարումները։ ընդհանուր հիւծութիւնն եւ ապառամը։ Կը կասեցուցէ կենսական այժերու ո և է կորուստ որ յառաջ եկած է ո եւ է պատճառէ։

Ջղային տկարութեան եւ սառը հետեւանաց մէջ այս գեղին ազդեցութիւնն անմիջական եւ մեծարուն է։ Մեկամսոյ ընթացքի